

REVISTĂ
A UNIUNII
SCRIITORILOR
DIN REPUBLICA
SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

LUCEAFARUL

ANUL XII
Nr. 7 (355)
Sîmbătă,
15 februarie 1969
8 pagini — 1 leu

Adevărul despre istoria literară

Din discuțiile purtate în ultimul timp în presa literară sau în alte publicații cu privire la ceea ce numim „moștenire literară”, au rezultat cu claritate câteva lucruri asupra cărora se cade să medităm. Vom încerca să le sintetizăm în editorialul nostru, fără a avea pretenția să epuizăm problemele și mai ales fără a urmări să punem punct discuțiilor. Discuțiile cu adevărat utile, interesante, convingătoare, sunt acelea care pornesc firesc, ca o consecință logică a unei atitudini, a unei cărți, a unei stări de fapt; dar, în același timp, suntem de părere că o discuție, o dată pornită, trebuie lăsată să se desfășoare normal, pînă cînd se va încheia de la sine. A o curma artificial este la fel de contrar legilor nescrise ale criticii și literaturii, ca a o provoca artificial. Noi pledăm pentru discuții libere, în spirit obiectiv și dezinteresat, în care să se angajeze opinii numeroase și variate, în care divergențele să-și afle locul ca și acordul, fiindcă o cultură nu cîștigă nimic din acceptări sau refuzuri formale. Ne exprimăm convingerea că vor fi tot mai rare acele articole, uneori foarte pretențioase ca înfățișare, în care lupta de principii să fie substituită de simple fraze, în care autenticitatea unei poziții ideologice, literare să fie înlocuită de afirmații superficiale și comode; limbaj civilizată, de înalt nivel, înseamnă în critică și limbaj plin de miez. Nimic nu e mai dăunător decît a ceda stilului improvizat.

După părerea noastră printre problemele cele mai importante ar fi următoarele:

1. Instaurarea în cercetarea istorico-literară a unui spirit obiectiv, științific, care să îngăduie spunerea adevărului integral cu privire la cultura trecutului. Sunt în contradicție cu spiritul marxist-leninist toate deformările, denaturările, toate încercările de a trece sub tăcere aspecte și implicații (artistice, ideologice, morale, filozofice, politice) ale activității unor scriitori. Scopul nostru este cunoașterea patrimoniului spiritual valabil al trecutului și asumarea tuturor laturilor artistice vii; pentru aceasta e nevoie de studierea completă, exhaustivă, fără menajamente și ocoluri, a culturii trecutului: ca să știm ce e viu, ce rămîne ce nu poate fi omis, ignorat din literatura trecutului, trebuie să cunoaștem ansamblul de aspecte, tendințe, forțe, în care literatura ocupă locul ei specific.

2. Apariția a cit mai multe studii, marxist-leniniste, despre fenomenul cultural și artistic; apariția unor ediții pe criterii științifice. E cazul să spunem că nu se poate ajunge la cunoașterea exhaustivă a trecutului din punctul nostru de vedere, marxist, decît încercînd să creăm, în același timp, imaginea globală a operei unor autori, să înlesnim discutarea critică și tipărirea ei. Orice analiză sau discuție trebuie să aibă la bază textul; rolul editurilor în acest proces de luminare a conștiinței trecutului este imens.

3. Conjugarea efortului interpretativ cu acela de specialitate, am zice, tehnic: publicarea instrumentelor de lucru necesare, bibliografii, serii de documente etc. Asupra acestui lucru, interesant în egală măsură pentru scriitori, cititori și oameni de meserie, vom reveni în revista noastră. Să arătăm în treacăt că există institute specializate în fiecare domeniu, ale căror sarcini s-ar cădea să fie nu numai mai precise, mai ample, mai ambițioase, dar mai în ritm cu munca de analiză, de interpretare și de revalorificare critică. E curios că tocmai în domeniul cercetării, care e izvorul documentar, temeiul material al oricărei ipoteze teoretice, rezultatele sunt sărace sau legate de opere, de autori, epoci literare de a doua importanță. E foarte bine că ne ocupăm de date de naștere, de foi dotale etc.; dar e timpul să adăugăm acestui stadiu primar o mai susținută operație de sintetizare a datelor, de alcătuire a bibliografiilor sistematice, absolute trebuitoare.

Studii marxist-leniniste, ediții științifice, examinarea fenomenului cultural și artistic al trecutului din perspectiva adevărului integral. Așa cum a rezultat clar din documentele Congresului al IX-lea al Partidului nostru, istoria și, implicit istoria literară, nu pot fi contrafăcute: e necesară o cercetare atentă, competentă, profund onestă, care să dezvăluie adevărul. Nu avem nimic de ascuns.

LUCEAFARUL

VELASQUEZ — ADORAȚIA MAGILOR (detaliu)

Memoria caselor

O stradă veche a Bucureștilor. O găsec totdeauna întâmplător și-apoi o uit, n-o mai pot povesti, nu îndrăznesc s-o caut.

E vorba de strada Plantelor...

Bucureștii sînt, pînă acum cel puțin, singurul mare muzeu al literaturii românești, Bucureștii, luni mai, ori ai lui septembrie.

Era o noapte de toamnă cu întîrziate lămini luminoase, cu blîndă cădere de frunze cînd am hotărît, cei din jurul vinului, să relucem cu pasul pe caldarîme incinse încă de soarele de peste zi și treceri de roți, itinerariile fantastice ale Craiului lui Mateiu. Ne-am urît fără prișos de cuvinte noi, cele ale cărții ne erau pe măsură și-am roșit cu gravitate: La Anoteni! Să mergem spre adevărații Anoteni. Ne îndemnam cu abia stăpînită frenezie, cu gura strepezită de sînte vorbe și așa, după zece de străzi și ulcioare bătute cu pas lenes, ne-am reîntors pe strada Plantelor. Ce înseamnă pentru noi strada Plantelor? E ceea ce ar fi pentru peregrinii spațialii enigmatici Cap Kennedy. De pe această neînsemnată stradă bucuresteană și-a născut către eternitate umbra într-o noapte de iunie a anului 1889 Eminescu — Luceafărul. Ultimele pietre călcate pe acest pămînt de ghetete scilicet ale poetului. Ultima clădită de poartă atînsă de degetele lui etern pătate de cernelă. Ultimii arbori privii. Ultima fereastră. Ultimul cer.

Pe lumină de zi am redescoperit ultima insulă de lut pe care a respirat Eminescu și am contribuit la alcătuirea dintr-un mînușchi de imagini cinematografice a unui film documentar. S-au semnalat cu migală toate virtuțile tehnice ale cineaștilor, i s-au cîntărit scenaristului și comentatorului toate consoanele și vocalele, dar nimeni nu a înregistrat strigătul meu de alarmă pe care, din naivitate, mi-l drapasem în armurile savante ale peliculei: casa se pregătește și ea de moarte, casa care nu mai e decît amintirea palidă a Sanatoriului Suțu. Un zid, pe care Augustin Z. N. Pop pretinde — și merită crezarea noastră — că poate identifica locul în care s-a petrecut lovirea poetului, cu puține zile înaintea morții, o poartă de fier, câteva odăi cu pereții de odinioară, un subsol, iată ce a mai rămas din, cîndva celebra, casă. Dar a rămas!

Cine o apără de năruire?

Am scris prin cotidiene articole prin care solicitam un răspuns din partea edililor orașului, dar ei n-au venit, deși o hotărîre a statului îi obligă pe cei în cauză să scrie urgent ziarului, confirmînd (sau infirmînd) justetea celor scrise.

Dar e singurul caz în care scumpe relicve ale spiritualității neamului sînt condamnate la piere?

Întreb, cu nepotolită furie, unde e Casa cu fronton elin a lui Măiorescu? S-a spus că ea trebuia demolată intrucît pe locul ei s-ar ridica o anipă a unui uriaș bloc. Și nu e așa. Cineva a minșit. Pe locul casei fîițează nisipul unui jalnic loc de joacă al copiilor din cartier. Dacă vinovatul are un nume și un prenume, ne vom nevoi să-l cunoaștem încredinșîndu-l memoriei opiniei publice.

Cine calcă în picioare strădania de toldeana a românilor de a înconjura cu dragoste pioasă urmele iluștrilor înaintași? Cine contravine spiritului, mărturisit cu atîta fermitate, a legislației socialiste?

Personajul care a iscălit condamnarea la moarte a casei lui Eliade din preajma Moșilor ar trebui silit să locuiască pe ruinele gospodăriei sparte de tîmăcoape. Dacă Amintirea nu are „spațiu locativ” cum poate să-l obțină birocrațul obtuz care nu înțelege ce nemiapomenită logodnă există între giganticele corăbii de piatră ale noilor blocuri și vechile case pe care le înconjurăm cu necontrazisă religiozitate. Cînd există. Cînd mai există.

S-ar cuveni ca întreaga obște scriitoricească să se consacre ideii de apărare a ceea ce ar fi memoria vie a literaturii noastre și ar trebui să nu avem somn dacă somnul sîntelor locuri e tulburat...

George TOMOZEI

ÎN ACEST NUMĂR

Ion Minulescu în texte și imagini

*Proză de Radu Tudoran
și Miron Radu Paraschivescu*

Cronica fantezistă de Marin Sorescu

Paul Zarifopol

de Ov. S. Crohmălniceanu

UN TEATRU ORIGINAL

Cititorii de azi, ca și unii mai tineri talmăcitori de literatură și curente literare, sau alții care-i string pe scriitorii în niște ultra-concentrate definiții școlare, știu destul de puțin despre activitatea, să-i spunem culturală a lui Argehi. Adică despre unele inițiative și acțiuni care răspundeau cerințelor de artă și cultură, nesatisfăcute de forurile cospunzătoare, în deosebi în perioada dintre cele două războaie mondiale.

Aminteam în niște trecute pagini de „arhivă” despre o Agenție literară, despre sprijinul acordat primului post românesc de emisie-radio, despre Radio-papagalul și alte câteva contribuții efective în unele aspecte de cultură contemporană.

O însemnare ceva mai veche, impropriează memoria la un capitol cu totul nou: Argehi în postura de director al unui teatru.

Lipsea un teatru pentru copii, cu o stagnare și un program continuu, după cum lipseau și piese pentru un repertoriu atrăgător, variat și permanent. În jurul anului 1930 Argehi își propune să înființeze Teatrul Păpușii, sub direcția lui, într-o sală la început de cinematograful, apoi pe o scenă proprie.

„Copii ar fi avut teatru lor, iar părinții priveau de-a patrece, din când în când, în lumea păpușilor cite o seară îngușă, măturisă Argehi... Copiii cu și fără mustați, erau invitați să sprijine acest teatru nou, spre a duce la împlinire programul Teatrului Păpușii.”

Era, va să zică, un teatru de păpuși. Pentru că nimeni nu se gîdea să subvenționeze o asemenea idee, Argehi a imaginat un sistem de subscriere publică din partea celor cărora această idee și programul în perspectivă le-ar fi suris — în general părinții cu copiii amatori de asemenea spectacole — cu rambursarea sumei împrumutate în două rate anuale și o dobîndă de 10 la sută.

„Vedeam Teatrul Păpușii alcătuit din două trupe, una jucînd la București și alta în țară... Pregătisem începerea subscripției la un întii de mai, pentru ca în septembrie Păpușa inaugurală să ridice cortina...”

Evident ar fi fost nevoie de un asociat cu o saibă liberă cel puțin o seară și duminică dimineața. După cite îmi spune, alesele sala cinematografului Trianon (azi cinematograful București) cu direcția căruia lucrase un timp la selecționarea filmelor și alcătuirea programelor... În această sală, mi-aduc aminte că am văzut de citeva ori, în puzele de film, pe celebrii clovni Fratellini cu un program mult aplaudat de public... De teama unor incasări poate prea mici, ca și din lipsa de interes pentru noul gen de teatru, direcția Trianonului l-a determinat pe Argehi să renunțe un timp,

Baruțu T. ARGHEZI

CRONICA LITERARA

matei călinescu SEMN

Literatura criticilor este un fenomen dintre cele mai actuale. După o cunoscută părere, criticul devine critic numai rînd citeva încercări literare. Incepe deci cu literatura și sfîrșește cu critica. Asistăm acum la un fenomen invers: criticii încep cu critica și promit să sfîrșească cu literatură. Exercițiul criticii pare a descătușa vocații reprimare. Numărul celor ce fac astăzi și poezie și critică sau critică și proză poate să pară surprinzător. Nu știm ca Măiorescu ori Gherea să fi făcut literatură, dar G. Ibrăileanu a scris roman, E. Lovinescu originale și memorii, M. Dragomirescu versuri și proză, Tudor Vianu poezie, Vladimir Streinu poezie, G. Călinescu romane și versuri care se știu. Acesta din urmă a teoretizat în jurul criticului care nu poate profesa decît dacă este sau a fost un scriitor latent. Fenomenul de care vorbim nu înseamnă decît o revenire la o condiție semnificativă a criticii, a ambivalenței ei specifice. Ceea ce a daugă situația de acum celor precedente este o mai clară conștiință a imperativului acestei ambivalențe creatoare. Ne referim desigur la criticii autentici care n-au început a fi critici doar din cauza timidității creatoare, ci cu conștiința vocațiilor lor.

La Matei Călinescu volumele de critică, mai ales *Eseuri critice*, indică o vocație creatoare, travestită, de care profita din plin pagina sa critică. *Eseurile* sînt în mare măsură literatură deghețată, exprimînd predilecțiile programatice ale autorului. Citeva mai vechi și frumoase traduceri din Edgar Allan Poe, în colaborare cu Nichita Stănescu, arată și ele aceeași direcție, concretizată acum printr-un volum de versuri, *Semn* și citeva fragmente de roman.

Semn este vizibil cartea unui poet. Chiar dacă versurile sale n-au valabilitatea supremă, ele poartă pecetea intelectualității și a rafinamentului. Prin aceste date Matei Călinescu se apropie, dar se și îndepărtează în același timp, de autenticul lirism. Un admirator al lui Edgar Poe, teoreticianul compoziției „neinspirate” și a preponderenței factorului intelectual în creație, nu putea proceda altminteri în versurile sale. Criticul stă că procesul de creație este în mare măsură conștient și deliberat. Dispare deci traul criticului în fața creației. Din colaborarea lucidă cu factorul intelectual se obține mai ales în poezie o detașare față de emoție: emoția nu domină pe creator ca în procesele creatoare „inspirate”, ci ea este dominată de acesta, care o poate recrea și contempla pentru plăcerea contemplării. Această detașare de emoție care e rafinamentul lirismului modern, nota de definiție poate, aruncă pe autorul de versuri, mai ales cînd pleacă deliberat la drum cu acest preambul teoretic, pe mușche de cuțit. Atîdudinea intelectuală poate colabora la faptul de artă, dar poezie să-l și anuleze. Vina lirică se subiază și fără a dispărea cu totul face loc unei rețele construite intelectual.

La Matei Călinescu de cele mai multe ori, lirismul înobilizează concepția pe care o putem descoperi mai peste tot, căci autorul n-o ascunde. Lirismul capătă un rol decorativ, esențial însă, pe un fundal intelectual. Delirul de vitalitate este exclus. Organismul primește din afară fine senzații și impresii din a căror, voit sumară, împerechere autorul caută să obțină o sugestie fundamentală. O emoție descătușată, dar stăpînită, o desprindere de ea, pentru ca în urma unui examen să poată fi recompușă. Rezultatul este o poezie stilizată vizuală și deluat senzorială, trăsături care o așează în domeniul reveriei. Matei Călinescu nu cultivă, de altfel, poezia în funcția ei ofensivă de experiment și de cunoaștere, ci în aceea de reînnoșare a omului și mediului. Prefata volumului său, intitulată mai mult decît sugestiv, *Heraldică* este un text reprezentativ pentru specia de poezie profesată: „Voi treceți, dulci fantome de cai și de ciini, în salturi prelungi / Spre orizonturi limpezi ce-mi par mai grele ca apa, / Spre soarele rece, acoperit cu ierburi sure și-albastre, / O, fără mine trefceti, cu hamuri de vînt, voi cai, / Si-lășind în urma toamnei, voi, cîinii subțiați de fugă, / Tăindu-vă conturul ca-n sticlă, / În timp ce eu îmi apăs pe obraji maseca de fin uscat, / Maseca pentru sărbătorile somnului”. Siluete prelungi, mîscări difuze, volume imponderabile, un decor melancolic și un orizont misterios, iată citeva elemente ale unei poezii a stărilor vaporose, ceremonios stilizate, nostalgice.

Semn este un cuvînt care, odată pus pe coperta unui volum, merită puțină atenție. În uz obișnuit, el are o accepție săracă, de loc aptă să prezideze o carte de poezie. Matei Călinescu îi reacoardă însă vechea arie semantică, în care *semn* nu mai înseamnă doar un umil jalon, în-trebuințat într-un scop sau altul, ci un sens mai complex pe care-l evidențiază mai ales paginile sadoveniene, unde s-a reabilitat și reaursoalat acest cuvînt cu sensurile degradate. Vitoria Lipan se conduce după *semne* care i se fac numai ei cunoscute, păstori și pescari știu *semnele* cerului, etc., context care pune *semn* în centrul unei vetre lexicale de semnificații mai ample. *Semn* este egal cu „meșaj misterios”, înțruiat după împerecherea *semn* și întotdeauna o semnificație ascunsă într-un trup străin care trebuie descifrat. Am făcut acest col pentru a arăta că autorul a ales deliberat, sau doar prin intuiție poetică, cuvîntul *semn*, într-o postură reactivă semantică, care-l face să comunice evident cu grecescul *symbolon* din care se trage actualul simbol. Versurile sale comunică de altfel cu simbolismul, mai ales pe o latură a ace-

tuia și titlul nu e de loc întimplător. Vom reîntîlni în *Semn* nu numai versul liber, care este o marcă exterioară a simbolismului, ci mai ales sugestia, poezia singuratăților, reveriile, melancoliile, duminicile apăsătoare, havuzurile, parcurile, tărîmuri enigmatice sau doar exotizate, toate purificate de flacăra împede a unei lumini albastre.

Poetul se mișcă într-un imperiu al sentimentelor unde stăpînește mai ales melancolia. Aici duminicile sînt sufocante, fără ieșire: „Dar această Duminică, nu se va sfîrși niciodată”. Și iată: toate umbrele sînt umbrele noastre, / și parcă am trece prin piatră, ațit de greu ne mișcăm, / parcă am trece prin fier. / Totul e nesfîrșit de greu în această spațimă. / Timpul de piatră, timpul de fier / ne apasă și totuși înaintăm, mereu aceiași, / în vesnicia acestui ceas. / Totul e aici, acum, înspăimîntător de real, / nimic dincolo. Intunericul e greu ca piatra, ca fierul. // Sintem copiii Dumii, aruncați / în noaptea pe care-o străbatem / așa cum străbate singlele somnului cuiva”. (Duminică).

O chemare a spațiului și a vîntului care vorbește simțurilor este replica eliberatoare (de esență nesimbolistă însă). Fiorul necunoscutului și al depărtărilor poate sta în sonul straniu al unui nume: „Prima oară l-am întîlnit / pe cînd eram copil, / mă urcasem într-un

Dan Laurențiu scrie poezie și critică. Critica sa se adresează însă numai cîrților de poezie, iar volumul de debut a fost unul de versuri: *Poziția astrilor*.

Atrage atenția imediat și titlul celui de-al doilea volum; *Călătoria de seară*. Nu e deci o oarecare călătorie, seara, ci o călătorie unică, călătoria de seară. *Călătoria de seară* presupune neapărat gestul inițiat cînd ea se face într-un moment în care înflorește misterele în lumina post-crepusculară. O inițiere indica și *Poziția astrilor*, căci cel ce cunoaște poziția astrilor este un om care poate comunica cu planetele, astrologul care prin știința sa poate să treacă drept vrăjitor. „*Poziția astrilor*” reprezintă orizontul luminos. „*Călătoria de seară*” revelarea celeilalte zări tenebroase și opuse. Poetul, ca ghid al inițierii, ar ocupa o poziție privilegiată.

Călătoria de seară confirmă poza sacerdotă, situația în intermuni. Cîrțile lui Dan Laurențiu oferă implicit o reconsiderare a situației poetului. Acesta este cutia de rezonanță prin care tărîile, cele de deasupra și cele de dedesubt, comunică cu oamenii. Poetul este un preot vorbind despre univers. Se reactualizează indirect o mai veche concepție asupra poetului și rolului său.

Prin *Poziția astrilor* și *Călătoria de seară* se poate verifica complexitatea peisajului liric contemporan, conviețuirea unor varietăți limce distincte. O mare va-

„Amurg surizind umil sub fereastră / cline pierdut în valurile mării / vino aici eu sint fratele tău / tremur din palme nesigure // sfere de aur cîndva / blind s-au rotit în cer nu le mai văd / acum stau aici ferestrele dorm / parcă am murit de mult”. (Liniește). Okeanos se plînge și aici pe canale fără a se da numele.

Apele primordiale se întind în neștiut, generind o atmosferă de incertitudine și apăsare:

„Dac-aș putea să uit mortul albastru / unde s-au culcat greierii de aur / dac-aș putea să stau o clipă în fața mării / drept și strigînd a mea e vina // în regretul apelor fără hotare / o clipă de-ar fi să mă-ntorc / cu ochii țîntă la amurgul pierdut / n-aș avea cu ce să-mi spal mîinile”. (Pină la capăt).

Un acut sentiment al desmoștenirii se poate descoperi în mai multe locuri: „vîntul să ducă în brațe / groapa celui singur / și care nu-și poate odihni / capul sub piatra enormă // nici mamă nici iubită / mi-l dor unde e noaptea / am fost născut din femeie / voi mai putea fi iertat oare”. (Aproape de somn).

Cercul animale stranie, fabuloase, în tablouri de apocalipsă, în cromatica simplă a iconarilor bucovineni sau a imagisticii din proza lui Eusebiu Camilar. „Acum și noaptea veni-va / ochiul roșu se deschide / corăbii de foc și de singe / aleargă lătrînd după dînele frigului”. (Sărutul Benedictin).

O dihanie și-a înfipt ritul în zare. Confuzia de animale hide este vag breugheliană. Aceste elemente din urmă nu sînt preluate din Eminescu, dar autorul le face să fuzioneze cu celelalte elemente tipic eminesciene. Eminesciană este și marea oboșală, dorința de somn: „Cine mă va opricum / eu însumi la capătul nopții / cu luminaea am vrut / să adorm să adorm. (Aproape de somn).

Uneori se alunecă spre o altă stare în care Hades și Apollo sînt lăsați de o parte. Nu se mai trăiește în solaritate sau în cavernă ci în natură. Aici încep semnele de întrebare și semnele apocalipsei. E peste tot o oboșală și un sfîrșit, cum spunea Blaga. Lucian Blaga intră deci și el în acest concert prin fatalul sentiment al sfîrșitului ale cărui semne se văd peste tot. „ne îngrijim copiii ca pe lumina ochilor / să aibe cine să ne-groape taina fără lumină / toți strigă mamă corolă de minuii a lumii / tată dacă ar sopti mi-ar place // nimeni nu se așteaptă la una ca asta / fiindcă toți știu că așa se va întimpla / corolii înroșesc nouri cu strigate crepusculare / și-aș vrea să adorm în brațele bucuriei”. (Sic transit).

Nar orbii, ca simbol al dezorientării. Orgoliul suprem dispăre și poetul este îngrijorat, fără a spune, de social. Cu Blaga el se coboară în natură, iar cu Bacovia între oameni. Finalul sau propoziții întregi sînt bacoviene, mizeria țirgurilor obosite și al tristetilor dezolante funcționează în poezia lui Dan Laurențiu „ochiul negru nu mai doarme / solitar e corbul corbul / și puternic va începe plînsul / în substanța apelor fără stăpîn”. (Cîntecul lebedei).

Nu este însă nota fundamentală. Perspectiva dorită de autor este mult mai vastă, însă poezia se realizează de multe ori, prin presiunea mediului imediat, datorită de viziuni neliniștite. Cele două medii: celel și subteran sînt practicate ca refugiu de cele din care însă nu se poate fugi.

Confluența acestor surse nu dă o sumă epigonică, ci o poezie coerentă în articulațiile ei și în care ecourile amintite se armonizează.

Elementele amintite nu circulă dezordonat în versurile *Călătoriei de seară*. Ele sînt integrate unui suflu și unui ton unic. Misteriosul, bizarul, inexplicabilul sînt notele dominante. Nu lipsește și poza premeditată, afectarea enigmei (postură asemănătoare celei bacoviene). Poetul are aerul că ne comunică ceva de dincolo de lucruri, ceva ce nu se poate spune pentru că e indefinibil. Intenția e de a ne implanta într-un univers ale cărui date le receptează numai poetul inițiat.

„In viscole va trebui să mor / noapte fără stele unde e cerul / departe orașele scufundate în mările somnului / corul antic nu se aude pînă aici // pămîntul suride în tăcerile sfinte / limba șarpelui poate a căzut / într-o pace mai dulce decît amintirea / călcînd bolta cu picioare de umbră”. (Petală).

Călătoria de seară este un nimerit exemplu al comunicării neîntrerupte, a generațiilor poetice și a fertilității poeziei predecesoare, cînd nu este luată drept model de imitație. Elocvență este asimilarea lui Eminescu, altfel decît au făcut-o primii eminescieni care se știe, nu erau veritabili eminescieni.

Încercarea de sinteză ea însăși orgolioasă, această poezie alimentată de sugestiile universului poetic a lui Eminescu, Macedonsky, Blaga și Bacovia, are orgoliul de a fi o poezie de cunoaștere și inițiere. De aceea „poziția astrilor”, de aceea „călătoria de seară”, de aceea azurul și delirul. Inițierea în misterele cerului sau ale subpămîntului e constrînsă însă de un rău social inexplicabil și tristetea acestei lirici dă uneori impresia că înainte de a fi o comunicare cu cosmosul este de un ordin mai puțin cosmic.

M. UNGHEANU

copac / și așteptam să fiu ramură, / să mi se așeze pasări pe pîndă, / îmi aștepteam sufletul / pe frunzele nemăsepte — / apoi a venit vîntul / și cineva mă aștepta ios, / vîntul susură un nume: / Uve Uve / poate așa îl cheamă”. (Întîlniri de seară).

Obsesiile sînt alungate pentru că sînt tiranice. E preferat modelul volumar al imaginației pentru plăcerea contemplării regizate (mod pe care-l putem recunoaște și în versurile lui Mircea Eănescu): „De ce aștea obsesii ale bătrînilor cu ochii alb împinși? / Să ne închipuim vibrația arcușii amarnice / printre trunchiurile fluide ale ploii, / o geografie a arborilor exotice culesse de buzele femeilor pierdute / una dintre ele era sora unui adolescent, / poet al remușcării cu gust amar de muguri striviti în dinți / și melancolia oceanelor verticale / în care mișcările sînt încete ca într-un somn / și îngeri diformi, cu palide fantome plînuind înăgă ferestre, / cu lupte imperceptibile suaviilor albigenzi”. (Cest cela).

Cea mai expresivă poezie pentru maniera lirică a lui Matei Călinescu mi se pare *Îmi uitasem tristetea*: „Îmi uitasem tristetea / printre ierburile dese, / printre luminile cuminți ale începutului de toamnă. / Astfel am ajuns în orașul ciudat, cu străzi rostogolite spre mare, / cu nenumărate case vechi, pe jumătate căzute / în ruina albastre. Singurătăți la ferestre, / printre mușcatele sunse, / Streșni mîngiate cu poezate flăcări de-amurg. / Era o amintire frumoasă în aer. / Era o amintire în aer. / Cineva — poate vîntul, poate altcineva — mi-a pus pe furis în palmele deschise / frunze mari și galbene. // Și am mai hoinărit așa — hoinărit multă vreme / prin orașul a cărui paragină se sfîrșea mereu în albastru, / prin orașul cu fognete, / cu singurătăți la ferestre, / Tirziu s-a legănat în fața mea un pilc de trestii înalte / și cînd mi-am despărțit printre ele cărarea îngustă, / privirile mi-au căzut fără veste / peste o mulțime de corolii foarte blînzi, care se odîneau. / Picioarele lor aveau ghimpi ca niște mîdăite / de trandafir, și lumina sfîșiată singera pe ele / pierzîndu-se apoi în pămînt. // Apoi m-am îndepărtat / și am privit marea încremenită / pe creștele lungi ale valurilor creșteau / ierburii legănate de vînt. / Orașul cu străzi rostogolite spre mare, / orașul pustiu, cu singurătăți la ferestre / se prăbușea încet în albastru-m uitare / Era și o amintire în aerul neliniștit, / o amintire limpede care semăna puțin cu mine însumi, / sau poate cu altcineva. / Era și o amintire în aer”.

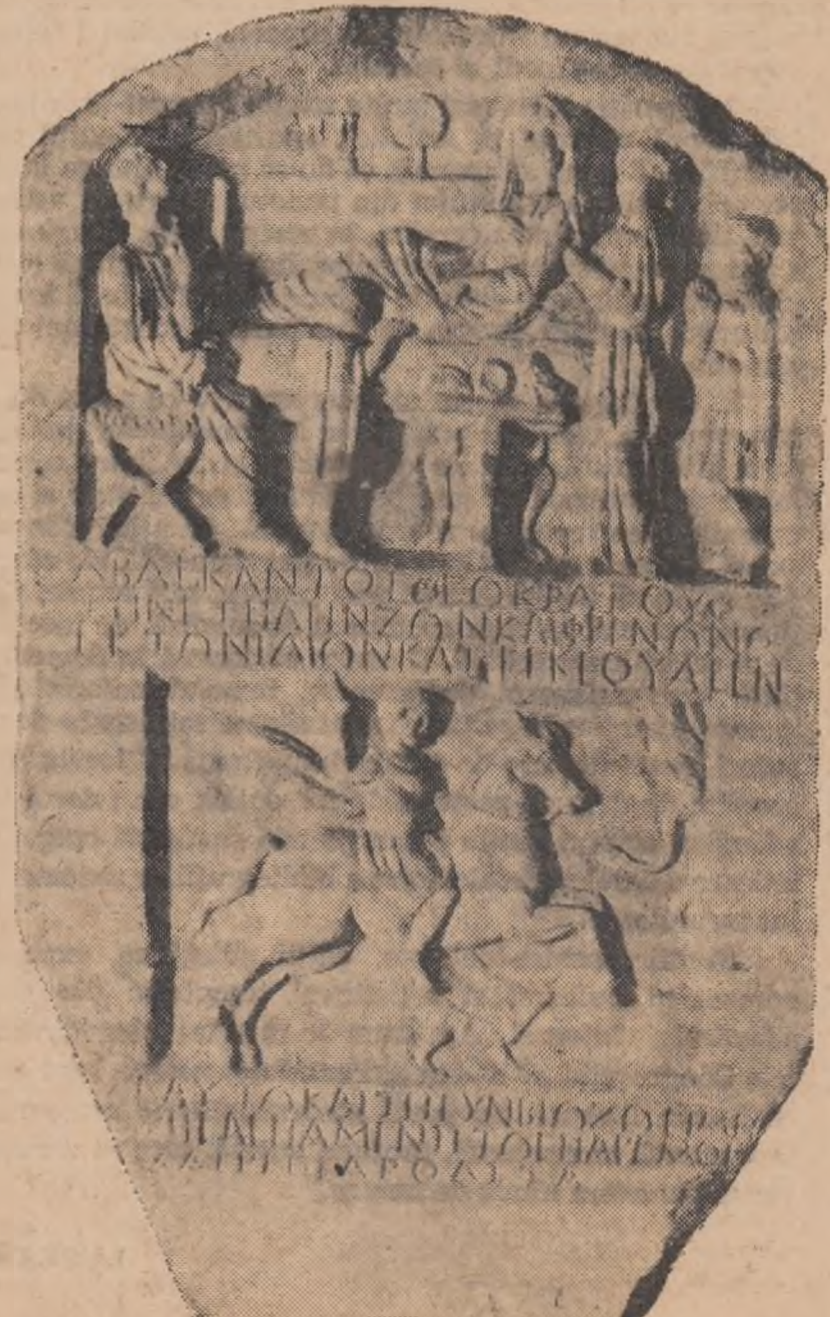
Semn este o carte care nu trădează sfera poeziei, fără a se afla în centrul marilor ei tensiuni. Ea reprezintă gestul de autocunoaștere al unui fil intelectual care se realizează plural.

riștate nu se poate concepe în afara unei retrairii și reconsiderări a mijloacelor lirice. Despre poezia lui Dan Laurențiu s-a spus că ar fi aceea a unui bacovian. Lucrurile sînt ceva mai complicate și, deși poetul nu și-a expus întreaga claviatură, registrele ei fundamentale sînt cuprinse, credem, în cele două volume. Poezia lui este extrem de interesantă prin aliajul neobișnuit pe care ni-l oferă și prin drumul pe care trebuie să-l presupunem că l-a parcurs pentru a ajunge aici. Nu infirmăm bacovianismul poetului, dar îl subordonăm altor coarde.

O poezie a poetului inițiat, a poetului mag a fost proprie începuturilor simbolismului românesc și mai ales lui Al. Macedonsky, sedus de rolul sacerdot al poetului pe care îl și juca în decor pregătit anume și într-o regie care asigura solemnitatea recitativelor lirice. La Dan Laurențiu, pe urme macedonskyene, poetul receptacul ceresc, comunică cu forțele solare, cu „poziția astrilor”, iar vorbirea sa capătă aspectul vorbirii în transă, dezordinea delirului. Poetul este zenitul, nadirul, delirul, azurul în același timp: „dincolo, dincolo zbor monocrom / iată înfernul la Nisa la Nisa / aripile albe iartă-mă / eu sint nadirul eu sint delirul / la Nisa la Nisa eu sint nadirul / la Nisa la Nisa eu sint delirul / poduri de aur hohot de ris și lumini întuneric voi părăsi acest oraș ingrat în amurg / aleargă n-o să ajungi niciodată / lumina farul cu stupefianțe / și stele taxiul soferul rizînd / și n-o să-mi închizi acest ochi pentru noapte // și nici sărutul o nici sărutul valg alcool și viteza / uitarea blind întuneric iată azurul / eu sint azurul urlă pasărea / neagră departe la Nisa plînsul pustiu” (La Nisa I).

Ni se propune astfel captarea stării de extaz: „urcați în fugă scările după mine / coboriți în fugă scările după mine / și cînd nu veți mai ști dacă fugiți în sus ori în jos, va fi pentru viață și moarte un impecabil extaz”. (Sic transit).

Solaritatea se învecinează însă brusc cu tenebrele. Ni se vorbește despre caverne de îngeri negri, de coboriri într-o lume subterană. Poetul e sensibil la o latură a poeziei eminesciene, mai puțin receptivă, spre a cărei înțelegere a deschis o fantă I. Negoițescu, redescrînd postumele. Sint prezente nu numai elementele de recuzită eminesciană, ci chiar versuri întregi:

ION MINULESCU

De vorbă cu Cerna

Peste fereastra mea —
De la hotel —
Mă cert mereu cu murmurul rebel
Al Cernei —
Apă binecuvântată
Ce-mi împetește mintea turburată
De tot ce nu se poate ști —
Ca într'un etern „A fi sau a nu fi” ?

Mă cert mereu cu Cerna...
Mă cert că nu-mi mai spune —
Din zec vorbe rele... I
Decat trei vorbe bune... I

Dece mă tot privește, cu-alta dușmănie ?
Dece nu-mi mai recită aceeași poezie
Pe care Cerna, astăzi
O tace
Și-o ascunde
În murmurul rebelor ei unde —
Nu ca'n trecut,
Când ea mi-o recita
De câte ori fereastra mea
Se deschidea doar pentru ea ?..

Azi...
Cerna mea, nu-mi mai recită
Decât ecoul unui cartuș de dinamită —
O dinamită blestemată
Ce i-a sdrăbit
Tot ce-a iubit —
Și poezia de altă dată.

Defunctă azi
Și'nmormintată...
Și poezia viitoare,
Pe care ea, mi-ar fi cântat-o
Etern sub razele de soare !..

Azi...
Poezia Cernei se ascunde
În buțile umflate și rotunde
Ale bogățiilor, indetulați
Cu păstrăvii bătrânilor Carpați
Și-ai repezilor ape care curg
Spre cel mai deavolesc amurg —
Amurgul ce'a schimbat în tragedie
Și cel din urmă strop de poezie
Cu care-azi, Cerna de altă dată
Își plânge apa binecuvântată
Și păstrăvii,
Pe care eu —
Mi-e marior bunul Dumnezeu —
Azi...
Nu-i mai plâng
Și nu-i mai cânt
De cîț pe propriul lor mormânt !..

Băile Herculane
August 1943

Anul Nou 1944

Azi noapte, când Anul Nou
A dat buzna'n casa mea,
Fără nici un nou cadou,
Decât — ca și-acum un an —

O cutie de „Capstan”
Și-o lulea...
Cucul din ceasul de nuc —
Revoltat
Că'm fost trădat —
Mi-a cîntat ca orice cuc,
De douăsprezece ori,
Numele,
Pronumele,
Și „Romanțele”
Cu care am pătruns în lumea mare,
Omorînd până mai eri —
În cincizeci de primăveri —
Zece mii de-admiratoare —
Cetiitoare
Și cinci mii de-admiratori —
Cetiitori...
Cucul, însă, m'a mințit
Fiindcă victimele mele
N'au murit...
Dar mai vîi chiar decît ele,
Sunt tot „Romanțele” mele
Pe care mi le-a dictat —
Când în casă mi-a intrat
Mult așteptatul „An Nou”
Ca să le trimit cadou
Și-admiratoarelor mele —
Vai de ele !..
Și-admiratorilor mei —
Vai de ei !..

Ianuarie 1944

în texte și imagini

- Portret de Brauner, 1924 (sus)
- Minulescu în dr., 1910 (medalion)
- Cu Al. Macedonski, Al. T. Stamatiad și Heffer, 1914 (stînga jos)
- Cu G. M. Zamfirescu, 1930 (dreapta jos)

G. T.

„BAZAR SENTIMENTAL”

În binecunoscuta poezie cu titlul de mai sus, Ion Minulescu își inventaria un „bazar” al amintirilor din care lipseau doar fotografiile. După multe decenii, facem loc în paginile revistei unui alt bazar sentimental în care versuri și fotografii ni-l reamintesc pe poetul „Romanțelor pentru mai târziu”.

Readus sub lampa ceasurilor de seară, Ion Minulescu exercită încă asupra noastră o suavă „teroare”, versurile își păstrează, perisipite, miremele și dincolo de ele îl bănuim ajuns în contemporaneitate pe chiar autorul lor, prezent și în amintire plină de dinamism. În aprilie, se împlinesc 25 ani de când s-a stins creatorul „romanțelor”.

Opera minulesciană, generoasă încă pentru exegeza, a fost cu fierbinte patimă lăudată ori contestată primind etichetările cele mai bizare dar l-a interesat cu constanță pe lectorul de ieri ori de azi și trăim momentul în care ea capătă meritul nimb de clasicitate. Refăcînd abrupt în doar câteva decenii întreaga istorie a poeziei moderne europene, poezia românească a trăit — contemporan cu Minulescu — un moment de explozie vitală, în care etape consumate altundeva în decenii s-au comprimat în ani și era firesc ca fenomenul să ducă la o adevărată „istorie” a mijloacelor de expresie în miez de veac după cum a fost iarăși firesc ca la bursa valorilor să se petreacă răsturnări de senzație. Minulescu n-a fost scutit, grație unor tribulații teribiliste, de comentarii minimalizatoare, dar ceea ce a înfriziat patinarea stihurilor sale cu acel nimb de clasicitate de care vorbeam a fost chiar evoluția printre oameni a poetului. Cu o vervă absolut diabolică, dublată de fine maliții chiar în ceea ce îl privea, Minulescu a fost prea cu bonomie legat de existența literară imediată pentru a îngădui o serioasă estimare virtuală a șanselor sale în întrecerea mută cu corifeii. Excentricul, „cosmopolitul”, Minulescu a trăit ca un cavalier al Poeziei, el n-a scris ci a oficiat, a compus somptuoase decurii pentru gesturile cele mai umane cu puțință și a demonstrat — alături de mulți, dar nu foarte mulți dintre oamenii timpului său — că poezia noastră trebuie să existe într-un complet circuit de intelectualitate, că ea poate fi conectată la tot ce e nou în lume și că, la rîndu-i, poate interesa în metropolele europene artele. Acel spirit de „morf” pe care l-a recunoaște Călinescu (vai, înaintea de Prévart și Quenau !) a conferit poeziei minulesciene prilejul de a se face legată și în lumea degustătorilor de versificații minore, dar nu l-a știrbit cu nimic valoarea intrinsecă, poetul n-a fost doar un ambasador al simbolismului pe malurile Dimbovitiei cum s-a încercat să se afirme, ci s-a integrat ideilor acelor bărbați care la început de veac au citorit renașterea poeziei românești în consonanță cu marile ei tradiții.

„Gentleman” prin excelență, poetul a fost de un rar cavalerism în relațiile cu prietenii, a fost — riscăm banalitatea — un om adevărat, cald, bun, și, grație ficei sale care ne-a oferit materia rubricii, ne facem o bucurie din a-l repovesti în stihuri și imagini pe cel ce a fost Minulescu.

G. T.

ION ALEXANDRU

Mormîntul poetului

Nu-i de ajuns să existe, poate norocosul
Preîntîmpina nașterea
Fluturii grei se zbat într-o încăpere prea mare
Cu aripile lipite de podeaua udă
Poate nevăzută, cel numai duh
Să poată vorbi despre ea
Căci a nu ști anume nădăruirile ei
Zadarnice tîmîn toate numirile
Soră blindă vorbește-ne, maică lăuntrică.
Prăfeliți, o știm s-au retras dar Fiul venit
Încă n-a fost auzit în larma porților.
Pnea multă neliniște înaintea plecării.
Ești numai tu, nedeschis pentru altul
Și ostfel nu se mai pricepe nimic.
Dar mormîntul este aici
Trebuie să ne mulțumim cu oțta
Nici unul n-a pășit mai departe.

lenapărul înghețat inscripția prietenilor
Săpată în piatră, vasele cu flori de toamnă
Și seara care creștea
Craparul bătrîn cu un picior de lemn
Izbi cu firacopul pînă se întinca.
Un vaier scurț ah, cînd venea lovitură de aur
După ce multă vreme fost-ai hrănit de Sus
Din ceea ce venea într-una peste lume.
Vin cascade și se depun peste noi ce pregătii
Neștiuții cei numii
Apoi să dea cumpliți socoteală
Se ia mai mult decît se dă.
Totuși poetul spune-se ar fi împăcat.
Cu poteca asta îngustă ce șerpuie
Pe gura vulcanului.
Nu se poate să fi fost trimiși la casa părăsită
Să fi ajuns pe-nuneric și să nu fi fost
Măcar la plecare recunoașteți
Geamătul luminat într-acolo chema și-am
ajuns

Și nu se putea să fi visat doar
Căci iată sîntem cîțiva amarnic de dornici
Să locuim această vale nerodnică
Recunoscînd că nu de la noi se trage darul.
N-am întors spatele nu ne-am împovărit
Căci nu eram și acum venind
Să se hotărască după putere,
Mărunț și fără prea adîncă bătaie
Arde sufletul nostru în univers.

dimineți ciudate

SORIN TITEL

Seara avea grijă ca ușa să fie bine încaută, apoi cerceta ferestrele să fie perfect închise, ajunsese chiar să baricadeze intrarea, punînd în dreptul ei biroul sau două trei scaune unul peste altul, asta însă la început, în primele săptămîni și luni în care trăi cu iluzia că era pur și simplu victima unei glume, o glumă fantastică, și adevărat, inexplicabilă și absurdă, dar în tot cazul o glumă. Cum în fiecare dimineață însă se trezea exact în aceeași situație, încet să mai creadă ceva, renunță să-și mai explice jocul stupid al cărui victimă era, avînd grijă de un singur lucru: ca nimeni să nu afle nimic, ca nimeni să nu bănuiască adevărul. Se reintorcea în odaia lui, somnul venea foarte repede și, în sfîrșit, da, în sfîrșit, dimineața... Întodeauna după ce se trezea răminea citeva clipe cu ochii închiși, neîndrăznind să se miște, căuțind să afle, după zgomotele din jur, oada în care se află. Liniștea de obicei era însă atît de totală încît se plictisea repede de acest joc și, vrînd nevrînd, se vedea obligat să-și deschidă ochii. La început îi mieja doar în așa fel încît în fața privirilor lui totul era învălmășit într-o ceață lăptoasă și neclară, acestea fiind clipele în care încerca din nou să se mintă spunîndu-și că se află în odaia lui, acasă la el, în patul lui, minciună însă care nu putea să fie prelungită prea mult, așa că plictisit de-a binelea de jocul ăsta de-a v-ai-ascuselea, deschidea în sfîrșit larg ochii. La început, privirea lui întîlnea tavanul care era întodeauna de altă culoare: erau tavanuri roz sau albastre, cu tapet nou, fără tapet, semănînd foarte puțin cu tavanul lui scoorjit de această țară și atunci, pierzîndu-și toate iluziile și speranțele — oada în care se trezea era o oadaie absolut străină, cu totul alta decît cea în care se culcase de se seară — se ridica în capul oaselor și privirea lui îndurerată și plictisită începea să inventarieze lucrurile străine din jur pe care le vedea pentru prima dată: pereții cu tapetul vechi și îngălbenit de vreme, sau dimpotrivă, pereții proaspăt vopșiți care miroseau încă a var și a clei, mobilierul, covoarele, scaunele, fotoliile cu tapiseria roasă de timp și ruptă, vechile fotografii din care îl priveau chipuri necunoscute. Uneori se trezea în odaia unui student sărac, undeva la o masară, și pe scaunul de lîngă pat descoperia lîngă o cană cu apă furoul nu tocmai nou al unei fetișcane. Alteori se trezea în camera bine încălzită a unui car bătrîn, oadaie în care stăruia un miros greu de apă de colonie, de obicei oadaie unui medic cu clientelă, profesia fiind ușor descifrabilă după biblioteca cu cărți groase de medicină improvizată într-un colț al încăperii. Privirea lui aluneca în fiecare dimineață de-a lungul acelor obiecte străine, descoperindu-le cu uimire, spunîndu-și la început că totul nu era decît o glumă proastă, vrînd cartea lăsată deschisă pe noptiera de lîngă el, cutia cu țigări abia începută, rujul de buze lîngă scrumiera plină de chistocuri, pachetul cu biscuiți răsturnat pe cover, pantofii de casă, prea mari pentru el, pasta de dinți uitată desfăcută. Uneori găsea aparatul de radio deschis — sau dacă oadaie apartinea unui tînăr — magnetofonul mergînd în gol, toate acestea accentuîndu-i sentimentul de înstrăinare, situația de oaspete nepoftit. Se strecura atunci din pat pe furiș, străduindu-se ca

un răufăcător să nu facă zgomot, se îmbrăca în grabă și cu frică, își trăgea grabit pantalonii peste pijama, își punea cămașa închizîndu-și la întimplare nasturii, se spăla în fugă la chiuvetă sau în baie pe care uneori o găsea lîngă oadaie de dormit, își trecea mina prin păr ca să-și așeze părul ciufulit și după ce avea grijă să nu plece descheiat la pantalonii căuțindu-și cu o mină distrată nasturii, cu haina în mina stîngă și cu pantofii în cea dreaptă, cobora în fugă scările avînd grijă să se încălze abia la capătul lor, sau citeodată în lift dacă se întimpla ca imobilul respectiv să aibă și lift și cu șireturile nelegate, împiedicîndu-se în ele, o rupea la fugă. Toate aceste odăi în care se trezea dimineața se găseau de obicei în cartiere necunoscute, sau în tot cazul prea puțin cunoscute de el, încît clădirile pe lîngă care trecea în fugă îl accentua sentimentul de însingurare simțit în oadaie părăsită în grabă. Ajungea în sfîrșit acasă, unde îl aștepta patul desfăcut, lucrurile care îi erau uitte de familiare, cărțile și discurile lui, fotografiile decupate din reviste pe pereți, mirosul specific de igrasie atît de cunoscut și, la urma urmei, chiar îndrăgît de el.

Prima soluție care îi veni, bineînțeles, în minte fu să nu se culce singur și după ce se despărți definitiv de Ana — care noaptea nu putea dormi alături de el pentru simplu motiv că era măritată — nu-i fu greu să-și găsească o iubită. Adormînd abia în zori frînți de boseală și se treziri la prînz mai bine zis ca care se trezi mai întîi fu fata. Cînd deschise ochii o zări aplecată spre el ronțînd leneșă un biscuit și zîmbîndu-i cu dragălașenie. El o sărută moale pe gură, cu ochii încă circoțiți de somn, ea îi reîntorse sărutul și atunci el o trase spre el și fata îl ascultă docilă, dar tocmai în clipa aceea deasupra capului cu păr blond al fetel, el văzu tavanul, de un roz pal, cu un tapet demodat și caraghios și-și dădu seama că oadaie în care se trezise era cu totul alta decît cea în care se culcase în aceeași seară împreună cu fata. Începu atunci s-o desoasă dornic să vadă dacă fata n-a observat nimic, uimit de indiferența ei în fața acestei odăi străine, în care se treziseră pe neașteptate amîndoi. „Îți place camera mea?” o întrebă el pe ocolite. „Nici n-am văzut-o”, îi răspunse fata și începu să ridă. „Aseară, cînd am venit, tu ai stins foarte repede lumina și n-am avut timp s-o văd”. O aduse pe fată și în seara următoare, îi vorbi de oadaie lui, arătîndu-i fiecare obiect în parte, ea îl ascultă plictisită și, după un timp, începu să caște și, fără să asculte toate vorbele lui inutile, îl sărută pe gură lung, foarte lung, iar pînă la urmă ea fu cea care stînsse lumina. De data asta, dimineața, se trezi el cel dintîi și o văzu cum doarme, era o fată frumoasă, poate puțin prea plină cu niște sîni mari și frumoși, cu o frunte senină ca de copil. O sărută pe gură, ea se trezi și oadaie în care acum

E știut că Venetia se scufundă în mil cu cîțiva milimetri pe an. Cîțiva milimetri pe cap de locuitor. Cînd se va scufunda de tot, va fiși la suprafață Atlanticia. Numai un astfel de sacrificiu poate să ne redea continentul lui Platon. Sistemul de pirghii funcționează întotdeauna perfect. Cine s-o fi scufundat în Oceanul Înghețat pentru Venus din Milo ? Sau, mai de demult, undeva prin nămeți, prin iceberghi, forină, pînă la bulboana rece — ca departe, la sud, să poată fiși Afrodita din spuma mării ? Nimeni nu l-a putut împiedica pe Arhimede să intre în baie. Și cu ce lege splendidă ne-a pricopsit ! Legea corpurilor scufundate. Noi ce maiba plăm ? Nu suferim nici măcar să ne plouăm un pic. Să ne curgă o streasînă din creștet pînă în tălpi. De curînd o femeie s-a înecat în cadă. Și din spuma mării undeva s-a pescuit un cadavru. Și din spuma mării s-a pescuit o broască țestoasă care se răsturnase și plutea ca o nucă de cocos. Ca o gondolă, plutea, plină cu carne îndrăgostită de stiele, cu labe îndrăgostite și în panică, tatonînd cerul. Dacă edili Venetiei, acum o mie de ani, ar fi înlocuit miile de piloni cu broaștele astea țestoase, ce temelie solidă ! Orasul s-ar sprijini acum pe a doua sau pe a treia generație de broaște. Longevitatea i-ar fi fost asigurată. Se dezgheață poliți, nivelul mărilor crește. Venetia e și o victimă a dezghețului. Cine o fi suflat în poli ca în pumni ? Aburul cui aburește vitraliile de la San Marco ? Aburul cui pe Paradisul lui Tintoretto ? Să presupunem că s-ar opri dezghețul, printr-un decret, să presupunem că iar ar începe să degere exploratorii, suflînd în cîini la poluri. Asta n-ar opri marea scufundare. „Cu-n întîmîrîm tîcere e-n cetate / Preot rămas din a vechimii zile. / San Marc sinistru miezul nopții bate”...

Noaptea Canal Grande miroase a lumină putredă... Plouă de două zile și deschid umbrela, nu atît pentru a mă feri de picături, ci, mai ales, spre a o folosi drept parasută în caz că scufundarea se accelerează.

Să lăsăm Venetia să-și vadă de destîdul ei. Cînd Palazzo Ducale, Ca'd'Oro, Santa Maria Gloriosa dei Frari vor fi fost înfulecate de nămeți și valurile înfometate vor linge farfurii — totul va fi uitat. Ca banii aruncați într-o fîntînă, ca să te mai întorci s-o vezi și n-o mai vezi niciodată ! Să aruncăm bani deasupra Venetiei să se întorcă ? Nu merită osteneală. Peste citeva milenii va răsări pe partea cealaltă a globului. Intîi vor răsări ciopotnițele. Să însemnăm locul. Și să așteptăm tăcuți, pescari de Venetii și Atlanticide. Pss ! Călcați în virful picioarelor pe Ponte di Rialto, mirați-vă încet să nu speriați învierea.

OVIDIU HOTINCEANU

Chipul meu — inșelătorul

Acum că mi-am găsit vorbele
Ura mea e blândă
Răspunsul pe care îl datoram
lată-l în această bălă de soare
Acum că sint bătrîn
Jarul lucrurilor e catifelat
Și privirea mea se lasă ca o spuză
Acoperindu-l

Știi,
Nu mai alerg după chipul meu —
inșelătorul —
E toamnă
Ard de roșu dealurile în amiază
Îmi așez lucrurile alături
Și mă reazem de copacul acesta

Cînd veți trece pe-aici voi avea barba albă
Și voi ști totul despre mine

Tălmăcire

Să încercăm glasul acesta pluvial
Să încercăm trei învelșuri
Trei haine
Trei zimbete străine
Să suferim în pleoapă nisipul setei adînci
Să ne așezăm în odaia scundă
Jos, printre arome
Femei fără priviri să ne dea o cină tristă
Să ne ducem mina la timp, la buze,
la inimă
Să mulțumim adică
Și să ieșim
Poate atară
I s-a făcut dreptate călătorului

Timpr primordial

Mi-e frică să-ți spun ; stinge ochiul
Și ziua prea lungă și paloarea prăvăliilor
lumști
Mi-e frică să-ți cer să te arăți
Mi-e frică că niciodată n-o să ai parte
de uri
Și calcă-ne pentru toate astea în picioare
Părăsește-ne în nenorocirea noastră
In bucuria noastră timp, în iluzia noastră
deșartă
Mi-e frică să te întreb :
Am pus cu adevărat între tine și noi
Prea multe nimicuri ?
In loc să mergem spre tine
Ne-aruncăm în fîntina trecutului
Care tot azur este, dar răsturnat,
dar feroce
Răspunde, e-adevăr ?

MIHAI MORARU

Acolo, nu sintem

De undeva, din larg
de unde răzăbea
înția oară pentru
Dar pentru ce ?

De ce n-am fost
tîrîm ?
ce a ascultat singurul,
primul și ultimul
frîntura de corabie
cu nume sters de valuri
de prea multe valuri
nume spoi cu smoolă
spărturi astupate cu cîlji,
Oare ce mină bronzată
fară să se aîndească
la moarte ?
Poate singurul adevăr...

Cit de mică răsplată
pentru suflutele celor duși
așteptați
și cei ce așteaptă și acum
bîibiind printre umbre.

Cineva drămuiește pînă și
calea viselor
orice ar fi mai aproape
flux, reflux
sau singe.

Nu pentru c-o vrem
dar cineva spunea
de o lege
a compensației.

Caruselul s-a rupt.
Plutește undeva o corabie
rugina înecată de scoici
nu poate să coloreze
afundurile.
Cum o ardește, doamnă
un copil
cu bicicletă cu fierul ros
mîncat și trist.

Pentru că o corabie
cu scîndurile sfîrșimate
se numea...
Oare cum se numea ?

Caruselul s-a rupt.
Noi n-am avut încă curajul
să spunem :
Acolo, nu sintem.

Poate de aceea
să prindem coroane de mîslîn
pre cel ce zice :
Veni, vidi, vici !
repetînd
spre a ne aminti.
Repetînd, repetînd...

RADU TUDORAN

ogîinda

de cîte patru sute de kilometri, ceea ce era rezonabil, dată fiind oboseala de la sfîrșitul călătoriei. Și-apoi se cuvenea să văd ceva și din Jugoslavia. Astfel trebuia să ajung la Zagreb în după-amiază aceea, unde să rămîn peste noapte, escalele următoare fiind Belgradul, apoi un oraș din țară, poate Băile Herculane, fiindcă de acolo adunasesm odată frunze îngălbenuite de toamnă.

Dar cîrînd după ce-am trecut frontiera, tot soarele a rămas în urmă, ceea ce nu-i o metaforă, ci un adevăr astronomic, iar în față, asupra țîntului necunoscut pe care urma să-l străbat prima dată, s-a lăsat o umbră grea din adîncul căreia mai tîrziu a început să țîrîie ploaia.

II.

La începutul lui octombrie, în ziua plecării, era timp frumos acasă, dar de la Cîmpina a început să plouă și a țînut-o așa pînă pe creasta Munților Apuseni, de unde soseaua coboară spre Oradea încă îndepărtată. Acolo s-a ivit soarele, gătîndu-se să sponă strălucitor și neatins de rugină, dar diform, țîrîi între orizontul sîmbur de toamnă și norii Vîneți, prin vîră abia se deschidea o tranșee de la nord la sud, între o zare și alta. Coborînd serpentinele, soarele își apărea cînd în stînga, cînd în dreapta, lăsat anormal, trezînd repede prin față și fiind un reper prea strălucitor și prea puternic, mă domina de departe, impunîndu-mi senzația că merg în linie dreaptă, iar el goneste într-o parte și-ntr-alta, pe dina de cer luminată. Legănarea era amplă, balansată la fel de neobișnuit ca mișcarea pendulei și se transforma în senzații sonore, amintindu-mi o melodie de Brahms, ciudată și înșelătoare, fiindcă pare un vals, desigur și scris în măsură binară ; la fel era înșelător acum ritmul serpentinei, de aceea am ajuns jos, pîrînd că mașina valsează.

Pe aici mă întorseam acum cîțiva ani din nord-vestul țării, pe o vreme cum nu se poate mai dîmănoasă, gonind peste șase sute de kilometri spre casă, sub toate intemperțiile știute de meteorologie, ploaie, burniță, lapoviță, ninsoare, polei, iar ploaie, iar lapoviță — și creță, și soseaua viscoasă, îngălbenuită de frunze scuturate. Doream să ajung la un loc uscat și la o căldură, și totdeauna pe urmă m-am gîndit că drumul acela a fost o înfrîngere sufletească ; n-am putut înfrînta pînă la capăt vremea rea și singurătatea. Îmi luam acum o revanșă depînă, ba chiar disproporționată, cel puțin în ceea ce privește spațiul și ambianta ; eram tot sigur și aveam de strădănit de-a simțîm o vreme oricît de distanță, nouă mii de kilometri măsurați deocamdată pe hartă.

Au mai fost și alte zile ploioase, și intrucîi nu le pot scoate din narașune din moment ce o voi conduce cu toată onestitatea, am să le amintesc la început, una după alta, spre a rămîne cu cerul albastru.

M-a plouat la Viena, într-o sîmbătă după-amiază, cînd abia scoseam și cînd, în loc să mă întreprind o treabă mai prudentă și mai utilă, adică să mă asigur că prietenii care urmau să mă găzduiască nu muriseră, nu părăsiseră orașul și țara, am pornit să calc gura pe stradă în hainele mele pompoase de călătorie, umilit de strălucirea vitrinelor. A început să picure cînd mă îndepărtasem un sfert din diametrul orașului de locul unde-mi lăsasem mașina. N-aveam nimic să mă apăr de ploaie, iar pe deasupra, fiind sîmbătă, băncile erau închise și nu puteam să schimb banii în moneda locală. (De fapt as fi putut să-i schimb în orice prăvălie, dar îmi place uneori să-mi amplific catastrofă neapătarea, ca să-mi confer pe urmă dreptul la consolații pe

Pe cînd străbăteam cei opt kilometri de viaduct dintre continent și lagune am privit printre pleoape marea, de o parte și de alta, cu senzația cunoscută din alte rînduri că navighez în căutarea țîrîmului ; acum se adăuga senzația anterioară a aterizării și astfel dimineața aceea părea cum nu se poate mai nădrăvană. Prin ogînda retrovizoare vedeam înecădrat orașul ca într-o miniatură, cu turnurile și cupolele lui și cu campania din San Marco proiectată pe cerul înroșit, de unde cîrînd avea să răsară soarele, înțîi pentru mine, și apoi pentru restul lumii.

Cred că niciodată eul nostru nu are o creștere mai mare decît atunci cînd ne aflăm singuri în călătorie, și mai ales înainte de zorii zilei, cu un vehicul pe care să nu-l comande nimeni. Pornirea e a noastră, oprirea a nimănui.

De teamă să nu întîrziu la o întîlnire pe care o cerusem cu punctualitate extremă, am ajuns în fața atelierului aproape un ceas mai devreme. Mă aflam la Mestre, suburbia continentală a Veneției, sau capul ei de pod, cum se poate spune mai bine. Am avut timp să privesc în urmă peisajul

și întîmplările împlîntate în el, înecîi nu pot spune că ora aceea de așteptare a trecut de pomani.

Dispus să mă supun zarurilor, am hotărît ca în cazul cînd n-aș sfîrși treaba aici pînă la ora zece, să mă întorc la Veneția pentru încă o zi, așa zi mai valoroasă decît toate, fiindcă vine după plecare și e nesperată. Dar omul meu a ridicat oblonul atelierului la ora opt, cu punctualitatea pe care i-o reclamasem, iar treaba la mașină, o instalație electrică, a fost gata la zece fără un minut — fără un minut, pe onoarea mea ! — dacă așa a fost, de ce să spun altfel ? E drept că am mai zăbovit vreo jumătate de oră, cu una, cu alta, zarurile însă fuseseră aruncate și am pornit la drum ca să nu trișez întîmplarea.

Cînd am ieșit în cîmpia prelungită de mare, am privit Veneția în lumina soarelui, cum stătea acolo ca o navă la ancoră, de un tonaj înmîntabil, și mi-am spus că orașul acesta, a cărui asemuire zadarnic a căuta-o în toate timpurile și în toate geografii, este cea mai strălucitoare dintre anomalii săvîrșite pe pămînt din voința omului...

Fiindcă pornisem, n-am regretat că nu m-am întors la ea încă o dată ; o știu cum va arăta în toate zilele următoare și mă știu și pe mine, proiectat pe lespezile ei, peste poduri, peste canale și pe fațade. Plin de voie bună și de speranțe am apăsat pe accelerație.

Trieste nu mai avea ce să-mi transmită, după atîtea porturi și metropole, totuși, înainte de a trece frontiera cu Jugoslavia am făcut un ocol destul de mare și de anevoios, coborînd serpentinele lungi pînă în mijlocul orașului și tocmai la prînz, ora de aglomerație maximă. Vroiam să cumpăr un accesoriu pentru mașină, destul de necesar pe vremea rea care putea fi așteptată de aici încolo. Aș fi putut să-l iau din timp și fără să fiu obligat la ocoluri, numai că fusese soare și mă ferisem de gîndul zilelor ceoase și umede. Neprevăderea m-a costat două ore de întîrziere, iar din oraș n-am văzut decît caldarimul, în căutarea nervoasă și disperată a unui cit de provizoriu și de precar loc de parcare. Neputînd să opresc decît într-un tîrziu și cu totul în altă parte decît locul unde aveam nevoie, am tras folos din întîmplarea că în față era o prăvălie cu brînzeturi și am cumpărat o roată de Gorgonzola.

După un plan chibzuit repede, dar cu multă voluptate înaintea plecării și pe care l-am respectat aproape tot drumul, tocmai fiindcă avea în el mai puțină chibzuială și mai multă voluptate, ar fi trebuit să ajung la București în trei etape

căutînd căldura. Dacă un automobil întîrziat parca sfîrîind ceva mai încolo, într-un loc rămas liber prin cine știe ce minune, pisicile dădeau buzna prin ploaie, știînd că găsesc o sobă mai bună.

Am ajuns acasă după ce ploaia conținea de un sfert de oră. Pe sute de metri, nu găseai loc să te urci pe trotuar printre două automobile. În frîgul umed al nopții, unele mai iradiate căldură ; pisicile ascunde adineauri între roți se lăfăiau acum pe capota motorului.

M-a plouat în sudul Italiei în ziua cînd plecam de la Sorrento spre țîntul Calabria și mi se părea atît de imposibil — O sole mio ! — încît n-am participat la călătorie ; am condus automobilul pe sute de serpentine, claxonînd furios dar nu știu pe cine, privind marea sub sosea, cu neîncredere și eu minie, absent, în război cu toată lumea, pînă la prînz, cînd s-a arătat soarele... Sorrento rămăsese la două sute de kilometri în urmă.

În nordul Siciliei, o oră după ce debarcasem de pe ferry-boat, la Messina, tot în preajma sufocantului miez al zilei — din punct de vedere al circulației citadine și al temperaturii — și puțin timp după ce mă aruncasem în mare, undeva la nimereală, fără să întreb pe nimeni, unde puteau să fie rechinii sau submarine, s-a abătut asupra țîntului o ploaie desfrînată, înșelînd prin acest cuvînt care ar putea să pară pus anapoda, că era și dezînțuită și fără rușine, o ploaie virilă, care ar fi turburat pe o femeie slabă de înger, iar pe un bărbat slab la alcătuire l-ar fi umilit groznic. O asemenea ploaie sugerează fertilitatea și plăcerea pămîntului plină de gemete, la fel cum o sugerează în dragoste o zdrăvănie și vitează muncă a bărbatului.

Pămîntul se muta la vale peste soseaua asfaltată care părea de argilă, iar stîncă părea că se subite topită de șuvoaie. Cum tocmai atunci, după cum scriau ziarele, în nordul Italiei erau iar inundații, și cum Sicilia a cunoscut sub felurile chipuri calamitabile, m-am gîndit o clipă că n-ar fi cine știe ce mirare s-o acopere odată și apele, și poate chiar acum, ca să fiu mator. Pînă ce mi-am dat seama cu o rațiune întîrziată, că pe malul mării nu se poate întîmpla inundație. Desmățat acesta a țînut cam două ceasuri, după care s-a luminat deodată. Atunci Sicilia s-a ridicat scuturîndu-și șalele, s-a uitat amețită în zarea albastră, apoi și-a îndreptat cu o pudoare leneșă dar fierbinte fustele ude și purificate.

Multe zile mai tîrziu a mai plouat o dată, cu intermitențe, trist și neliniștitor, ploaie de toamnă, în răsăritul Italiei continentale, pe cînd mergeam de la Bari la Pescara și străbăteam încă o peninsula muntoasă, între Manfredonia și Vieste — în cazul că localitățile acestea există, căci le-am văzut numai pe hartă, iar dacă am trecut pe străzile lor sau prin vecinătate, înseamnă că eram în stare de tranșă, cu ștergătoarele de parbriz făcînd permanent semnul negației.

O ploaie mai veselă m-a întovărășit o jumătate de drum cînd mă îndreptam la două oară spre Roma, venind de la Adriatică. Pe urmă a răsărit soarele, tocmai cînd mă resemnasem și mă bucuram de căldura motănească dinăuntrul mașinei. Era dimineața dimineața și un ceas mai tîrziu am întîlnit capul coloanei de automobile, neîntreruptă și interminabilă care pornea din Roma, ducîndu-se spre... Spre nu știu ce, spre ce căută oamenii toată viața și mai ales în zilele de duminică. Însă în urma mea și în fața lor, cerul era încă negru de ploaie, ceea ce însemna că duminica evadaților, spre deosebire de a mea, era nenorocoasă.

Ultima ploaie, în sfîrșit, a încercat să mă mai chinuiească un ceas cotea, altul cotea, bîntîind cînd dintr-o coastă, cînd din alta, sau din față, aci mai rară, aci mai deasă, pe la Ravenna, pe la Bologna, și ceva mai departe. Dar fiindcă mergeam spre nord și era toamnă înaintată, nu-mi mai făceam inimă rea, și așteptam la orice, chiar și la zăpadă. Și-apoi niciodată ploaia nu a țînut mai mult de cîteva ceasuri. Iar între două zile pe care le-am numit urite, deși erau în altfel frumoase, nenumărate au fost cele cu soare cald și ceruri albastre — spus la plural, din pricina întînderii prea mari ca să încapă deodată în cîmpul privirii omenștii imperfecți și limitate.

Nu pot să pun însă în aceeași categorie blajină ploaia din ziua întoarcerii. Am luat cunoștință de peisajul jugoslav în umbra de după-amiază, cînd soarele cobora repede în spate, iar în față se înșirau coline cu iarba arsă de brumă, de o culoare cenușie-roșcată. Îndată am început să simt că oprirea mea la Zagreb sau oriunde în același peisaj, nu putea fi confortabilă. După lumina aurie a Veneției unde fiecare metru pătrat de apă, de lemn, sau de piatră înmagazinează strălucirea soarelui și-o restituie în zilele înnoirate, e greu să înduri coline posomorite, goale și anonime.

Prin Ljubliana care mi s-a părut a fi un oraș cu caracter de metropolă, am trecut repede, neliniștit de necunoscut și de căderea serii, iar încercările de-a cere îndrumări de la localnici asupra drumului s-au soldat cu constatarea și mai neliniștitoare că e imposibil să găsim măcar un cuvînt într-o limbă comună. Desigur, îmi spun astăzi, ar fi fost altfel dacă mi-aș fi stăpînit panica și mi-aș fi înfrînt goana. E greu să te înțelegi cu cineva chiar și-n propria ta limbă cînd nu îți piciorul pe pe accelerație. Dar simțeam, vedeam cum vin seara și ploaia — și le prevedeam mai lungi și mai reci decît noaptea și ploaia Italiei.

La tot ce-a urmat de aici încolo, pînă ce-am ajuns la București în fata casei, am asistat aproape calm, cum nu-mi este firea, cu o nedumerire pasivă, plutînd între gînduri sublimе și absurde, uneori fără să-mi dau seama că făptășul aventurii sint eu însumi, că la urma urmelor tot ce se întîmplă mă privește pe mine. De altfel aventura pe care am așteptat-o atîta și-am căutat-o tot drumul începea abia acum, în ziua sosirii.

Venise ploaia și mergeam pe o sosea care nădăjduim să ajungă la Zagreb, dar mă hotărîsesm să nu mai înnoptez acolo — ci mai departe, cit de departe, nu știu unde, la nimereală. La un semafor de pe șosea, în plin cîmp sau într-o așezare omeanească, — n-am să știu niciodată unde, de mult nu mai priveam decît diră îngustă de asfalt ud pe care urmaam a-l străbate, — pe banda din stînga mea a oprit o mașină al cărei ocupant din dreapta avea o figură comunicativă și cumsecade. Am coborît geamul la izețul și l-am întregat de drumul spre Belgrad. Mi-a făcut semn să-l urmez, iar dincolo de intersecție, oprindu-ne amîndoi pe dreapta am găsit chiar și-o limbă în care să ne înțelegem.

— Eu rămîn aici — mi-a spus — dar prietenul meu (omul de la volan) merge chiar la Belgrad. Urmează-l !

Se făcuse între timp intuneric iar ploaia se așezase pentru toată toamna.

— N-am să pot ajunge pînă la Belgrad. Spune-i prietenului dumitale (care nu înțelegea conversația) să mă scoată dincolo de Zagreb și să mă ducă vreo două ceasuri, pînă la un Motel, sau un han, sau oriunde aș putea să mă înșin și să rămîn peste noapte.

Înțeles și tradus ! Ne-am strîns mina și-am pornit la drum, urmînd mașina necunoscută care mergea la Belgrad. Putea să meargă și-n iad — pentru mine ar fi fost tot una, nu mai fusesem pe-aci niciodată și nu vedeam decît luminile ei roșii din spate, în fascicolul cărora ștergătoarele de parbriz, ca niște pendule întoarse păreau că măsoară timpul de-andoaselea ; predecesorul meu mergea așa de încet încît imaginea nu mi se pare nici măcar forțată. Iar față de un reper abstract, provenit din dizolvarea spațiului în timp poate că într-adevăr mergeam spre facerea lumii, nu spre sfîrșitul ei.

La un han de pe dreapta șoselei, ghidul meu a oprit. Ne-am dat jos amîndoi, în zeama cenușie și viscoasă care învelea asfaltul. La o sută de metri, în cîmp, hanul cu lumini puține răsfrînte în ochiurile de apă, pînă o clădire de lut, gata să se întoarcă în pămînt.

M-am uitat la ceas : deși căzuse intunericul de mult, era abia ora șapte și jumătate. Dimineața de mîine îmi apărea

retrovizoare

Într-o istorie viitoare a omenirii, nu în cea contemporană. Cu semne pe care nu le-aș mai putea reconstitui — inspirațiile se pierd în neant, nu revin în cugetul nostru niciodată — l-am făcut pe călăuz să înțeleagă că-i încă devreme și aș mai merge. Dar se împliniseră douăzeci și patru de ore de la ultima mea masă, cina de așezare a la Venetia, care acum mă umplea de regrete și de reminiscențe duioase.

Am pornit deci, cu aceeași viteză întoarsă de-andoseala — și, cu ochii în luminile roșii din față, am făcut călătoria fantastică de-a lungul altui drum, unul pe care l-am construit eu însumi, cu firmă și cu lopata, de la naștere pînă astăzi.

Aproximativ o oră mai târziu, după ceasornic, companionul meu neavind cred alt instrument de măsurat timpul, ne-am oprit în băltoacele din fața unei stații de benzină, unde era și un Motel, cum dovedea firma de neon și aglomerația de autocamioane. Se aflau acolo zeci de vehicule grele, unele cu remorci cit un vagon de cale ferată, care împinzesc șoselele internaționale. Siluetele lor reștrinte în băltoace sugerau acum niște transportoare amfibii, un fel de transconținente și transatlantice eșuate într-un al treilea element neprevăzut la fabricație — nici uscat, nici apă.

Prin intermediul unei perechi tinere aflată în trecere și care vorbea o limbă accesibilă am aflat că aici se poate minca, se poate dormi, se poate lua benzină dar că nimeni nu răspunde de mașină, neexistând nici garaj, nici pază. Ba chiar mi s-a atras atenția, cu toată seriozitatea, că risc să pornesc pe jos a doua zi, dacă vreau să merg mai departe.

De cînd începusem această etapă, și mai ales după ce pornisese ploaia care stătea să nu are să se oprească, mă hotărîm să iau faptele cum vor veni să vină — și am izbutit pînă la capăt. Nu știu dacă vreodată în viitor o să fie tot astfel și nu știu mai cu seamă dacă așa ar fi bine. Deocamdată, scăpat din zona macaroanelor și a feluritelor paste făinoase, am mîncat balcanic patru colete de berbec spre a acumula calorii pentru noaptea și m-am hotărît să dorm în mașină. Lăsînd spătarul am obținut un culcuș destul de confortabil, pe care îl experimentam prima dată. Necazul e că ploaia rece și amară și dincolo de luminile stației noaptea, în necunoscutul ei lichiditate, părea ostilă și impenetrabilă. Incontaminat cu ce-am găsit la îndemînă, chiar și-o pătură pe care o purtasem inutil prin toată Italia, am adormit — să fi fost ceasul nouă și jumătate — în huruitul camioanelor grele care veneau și plecau încontinuu, în strigătele șoferilor care poate injurau ploaia și noaptea; era atmosfera unei stații de poștă de odinioară, așa cum o intuiesc — ridicată însă la altă scară — și cu totul mecanizată. Pînă a mă prinde somnul am tot simțit pași în jur, iar printre pleoape am zărit siluete dînd tircoale mașinii, capete suspecte, unele bărboase aplecîndu-se să privească înăuntru — nu m-am temut însă că va fi cineva atît de nechezuit să mă fure și pe mine odată cu mașina.

Am adormit așadar, chinuit însă amar și în spirit și în mădulare, mîhnit de o încheiere atît de tristă a călătoriei — și nedorind altceva decît să se facă ziua. Cînd m-am trezit se potolise forfota din apropiere, continua însă ploaia, iar eu dîrdăiam de frig din toate încheieturile. În loc să fie aproape de ziua, cum sperasem, ceasul arăta abia unsprezece înainte de miezul nopții: dormisem deci numai o oră, care de fapt fusese o oră de muncă și de suferință, fiindcă, îmi dădeam seama acum, începusem să tremur de frig odată cu venirea somnului — așa se explica trepidația constantă a mașinii, cum o simțeam într-un anumit chip de nedefinit, nu conștient, nu înconștient, nu vis — senzația — că merg fără opriri, pe un drum de tablă ondulată. Îndată ce m-am trezit am recunoscut aceeași trepidație, cu aceeași amploare și același ritm, în propriul meu trup.

Cum restaurantul nu se închisese, am intrat să beau o cafea, la masa unde abia începusem friptura de berbec. Acum înțorsea a berbec pretindevin, însă a berbec nefript și ne-jupuit, a blană de oaie udată, a țiră, a ogradă, a cîine plouat care nu se mai usucă niciodată. Sala era plină de șoferi sau de călători, dar, cu șubele lor îmlănțite, cu hainele de oaie moarsă pe dos, și toate ude-ude, păreau țărani de la munte în drum spre vreun țirg sau spre vreun noroc.

Mi-am băut cafeaua cu o îngîndurare prelungă, apoi am ieșit în ploaie și am pornit, cu caloriferul deschis pînă la ultima gradată. După cîteva minute am început să simt căldura aceea puțin metalică și foarte mecanică, învăluitoare și penetrantă pe care nu poți s-o cunoști decît într-un automobil, noaptea, singur, în ploaie și pe un drum necunoscut.

Am plecat singur nu deliberat și cu program, ci printr-o întâmplare. Prietenii cu care visasem peste vară această călătorie au fost luați de vînt într-o noapte și nu i-am mai auzit. Am rămas cu amintirea hărților întinse pe masă și pătate pe ici, pe colo, de o picătură de vin negru, sfetnic viguros, gata să dărîm orice obstacol. Multe sticle ne-au seundat sfatul și datorită lor, călătoria în comun, a fost ca și consumată — mai ales că i s-au adăugat și două zile de soare strălucitor pe malul mării noastre, care poate înlocui altă, mai de departe.

Lipsa unui ritm comun în organizare, lipsa mea de entuziasm, poate, m-au făcut să nu fiu gata în ziua hotărîtă, în vreme ce ei, mai expeditivi, au plecat cu o săptămînă înainte de termen. Cînd le-am aflat intenția, seara, cu cîteva ceasuri înainte plecării, nu știam nici dacă am o cămășă călătorească, nu controlasem, bunăoară, nici măcar nivelul electroliților din bateria mașinii, ca să nu mai amintesc alte controale și niveluri. M-am dus la cinematograful în seara aceea, cu cămășă de pe mine, la o grădiniță periferică, aproape goală ca să-mi fie mai bine, și-am văzut un film cu devalizarea unei bănci — se fura aproape un vagon de aur, ziua namiază mare, cu o tehnică de nivel electronic...

E ger afară pe cînd scriu aceste rînduri, cordial însoțit de memoria mea care mă urmează pretindevin și reține întîmplările cele mai neînsemnate, în vreme ce a case gura cu gîndul aurea — ba reține chiar și reflecții abia începute și, de necredut, uneori le duce pînă la capăt. M-am întreprins să pun fărîmături de piine afară, la geam, pentru vrăbiiile care stau înghețate și triste în pomul din față. Iar acum, dacă vreau să mă mișc prin casă, ca să mă desmortească, trebuie să mă abțin, fiindcă micile păsări îmi văd umbra, se sperie și pleacă. Poate aceste vietăți să fie o pacoste, cum spun unii — în ceea ce mă privește, dacă le-am adoptat astăzi, sint dator să nu mă opresc la jumătate. Și iată-mă imobilizat, spionindu-le pe furiș în vreme ce ele mă spionează pe față, violindu-mi singurătatea...

M-am întors pe jos de la cinematograful unde se devalizase banca, unde primul vînt rece de toamnă devaliza de frunze copacii care mărgineau grădina. Totul părea expus devalizării în seara aceea.

Fiindcă drumul trecea pe la prietenii mei m-am oprit în fața casei întunecate și-am privit mașina lăsată în stradă, spre a fi gata de plecare la miezul nopții, adică peste o oră. Atunci m-a năpădit singurătatea și obida — și m-am simțit eu însuși devalizat de visurile țesute peste vară. Îmi rămînea însă harta, acasă, adică esențialul! Dovadă că am plecat, cu planuri noi, făcute la iuteală — abandonindu-le pe celelalte — și nu m-am răzăcut pînă în ziua întoarcerii.

Ca niciodată n-am pus ceasul să sune în dimineața plecării. Mi-am spus că de aici încolo agenda și ceasornicul au să vină în urma mea, să înregistreze, nu să domine. M-am trezit la șapte dimineață și-am plecat la opt, fără să mă pripesc, asistînd calm și puțin indiferent la propria mea plecare. Nu era un sentiment fals. În ajun, seara, scrisesem în agenda unde rar trec o impresie: „Mîine dimineață plec în Italia. E prea târziu ca să mă mai emoționeze!”

Dar mă emoționează astăzi, mai mult decît s-ar crede; mă emoționează și acea mică pagină de agenda, și cele următoare unde am trecut numai escalele. Drumul proiectat mi se părea monoton, banal și toxic din cale afară. Își capătă densitatea, dimensiunea și sunetul adevărat cînd îl secționezi etapă după etapă, iar segmentele nu le mai pui cap la cap,

ci alături unul de altul, ca pe niște coarde de harpă. Fiecare oraș din cele înscrise aici înseamnă un sfîrșit de drum, escale de o oră, de două, de o noapte, de o zi sau de mai multe zile. Iată-le, — lipsesc cele pe unde am trecut fără opriri: Oradea, Viena, Salzburg, Innsbruck, Brennero, Merano, Bolzano, Trento, Riva di Garda, Brescia, Milano, Genova, Portofino, Spezia, Porto Venere, Carara, Piza, San Miniato, Florența, Siena, Civitavecchia, Roma, Napoli, Pompei, Sorrento, Amalfi, Salerno, apoi un loc anonim pe malul mării între Safri și Regio di Calabria. Urmează Mesina, în Sicilia, Cefalu, Palermo, Trapani, Marsala, Selinunte, Agrigento, Gela, Enna, Donafugota, Ragusa, Siracusa, Catania cu Etna care fumegă și amenință — și iar un loc aproape anonim — și tot pe malul mării, înapoi pe continent, dincolo de Spartivento, — pe urmă Toronto, Alberobello — care sună mai frumos decît toate — și Bari, apoi Pescara amîndouă la țărîmul Adriatic — de acolo o linie de-a iatul peninsulei pînă la altă Romă decît săptămîinile trecute dar aceeași de-acum două milenii. Nu știu de unde începe întoarcerea — poate de aici, poate de la Trapani sau Marsala, extremitățile Siciliei —

poate de nicăieri, sau de pe strada mea, în fața casei. După agenda, escalele sînt încă numeroase: Roma, Assisi, Perugia, Arezzo, San Marino, Rimini, Ravenna, Bologna, Ferrara, Padova, Venetia — și gata. Lipsesese Torino, ocolit cu premeditare, apoi Mantova și Verona, din saturatie. Altfel e aici toată Italia vizitîndu-mi, cred că nu prea îndepărtată de geografie de istoria oamenilor, a artei lor și a culturii. Acest itinerar trasat pe hartă repetă aproape întocmai conturul peninsulei italiice, dar în multe locuri se sustrage, ceea ce trebuie să arate că în organizarea drumului, călătorul n-a căutat linia cea mai scurtă, ci pe cea mai bogată. Desigur că harta, linia cuvînt, e mijlocul cel mai bun de a reda drumul. Fără ea călătoria e mai puțin geografică — are însă avantajul că devine mai muzicală.

Spre a o evoca în paginile următoare am abandonat de la început datele calendaristice și itinerariul, hotărît să-mi urmăresc numai sentimentele, care dau naștere unei cronologii intime. Pentru aceasta trebuie să accept toate riscurile destăinuirii, dar e singurul mijloc de a spune ceva nou într-o istorie dezvăluită de alții.

Cît despre singurătate, apăsarea ei m-a părăsit îndată ce-am trecut la Băneasa. Contopit cu motorul mașinii, mi-am dat seama că n-am să primesc ajutor de la nimeni, dar că nu voi fi silit să comunic nimănui emoțiile mele: bucurii, speranțe, descurajare și temeri. Apărîndu-le de exclamații indiscrete, păstrîndu-le tăcerea care triază, purifică și conservă, pot să le reiau acum, nealterate. Toate merg mai ușor în tovarășie, — știu bine — și așa viața este adesea mult mai frumoasă. Însă dacă ar fi să plec în jurul pămîntului, din continent în continent și din insulă în insulă, m-aș duce tot singur, ca traseu aș alege tot șoseaua asfaltată iar ca vehicul tot automobilul. E rezonabil: din avion nu vezi nimic, să mergi călare nu mai e timp. Pentru un om modern, totuși nu foarte abînt, două sute pînă la patru — și la nevoie șase sute de kilometri pe zi e tot ce poate fi mai recomandat, ca să vadă ceva, fără să îmbătrînească pe drum.

N-am denunțat alianța mea cu automobilul nici în cea ultimă etapă cînd împrejurările mi-au fost pe deplin dușmănoase; dimpotrivă, am cimentat-o, fiindcă dintre toate cite mă înconjurau, numai acest devotat prieten a mers bine. Referindu-mă deocamdată numai la întoarcere, kilometru după kilometru, nezmogomot, sigur și cu modestie a învins în numele meu, cerîndu-mi doar să-i fiu martor, un spațiu neprevăzut, neidentificat, adesea confundîndu-se cu halucinația, într-o noapte care părea fără sfîrșit, apoi în ziua următoare, sfîrșită prea curînd, și-n jumătatea altei nopți, cînd am ajuns. În tot acest timp, ploaia n-a stat, iar ștergătoarele de parbriz nu s-au oprit. Micul lor electromotor, construit nu pentru astfel de performanțe, ar fi putut să-și dea duhul pe drum. (A mai mers sute de kilometri după aceea, merge și azi, cred că va merge oricînd. E un viteaz; îl stimez și-l iubesc foarte mult.)

De la acel loc de popas nezeitat mai aveam de făcut vreo două sute de kilometri pînă la Belgrad, unde, ca să ajung pe lumină de zi, mi-am propus să merg ca după dric, ceea ce-i un chin. În schimb mă aflam la adăpost de ploaie și nu mi-era frig.

Spre norocul meu nu trecuse o jumătate de oră de la plecare cînd m-am răzăcut. În axul autostrăzii o săgeată fosforescentă, incendiată de faruri arăta imperativ spre dreapta. M-am supus cu bună credință și bună disciplină și-am pătruns sub alt unghi în noapte. Curînd mi-am dat seama că structura șoselei se schimbă și chiar peisajul părea mai nevizitat, cam bizar și sălbatic. Nu venea nici un vehicul din față, nu se zărea vreunul în spate. Am trecut

peste un pod arcuit în sus, ca în grădinișe japoneze, peste altul arcuit în jos, ca nișiera. Într-un loc am văzut smircuri apoi perdele de stof și fantome albe. În depărtare pilpiau flăcări mici, ca pe o comoră, numai că dădeau o lumină roșie, nu albastră. Cînd am ajuns acolo am văzut că erau cutii cu păcură, sau cu altceva inflamabil, în care ardeau festile afumate, cum se marchează noaptea, în lipsa altor mijloace, o trecere primejdioasă, locul unui accident sau un vehicul în pană. Nu era nimic din toate acestea — festile ardeau de pomană și-atî de departe de vreun loc unde să fie oameni, încît nu puteai crede altceva decît că aparțin iadului, și că prin apropiere stau pîiți diavolii. Dar cum să-i vezi în noaptea udă și neagră ca smoala?

După un timp de asemenea navigație în necunoscut și fără busolă, pe la ora unu și jumătate din noapte — presupun, căci la ceas nu m-am mai uitat niciodată — am ajuns într-un sat fără lumini și fără contur, pustiu și pară închipuit. Dar era unul adevărat, deși confuz, și am avut dovada că nu era nici pustiu, fiindcă am întîlnit doi oameni cu un cal, sigur doi oameni, sigur un cal, iar restul nesigur și de netradus.

I-am întrebă cuvîntul internațional și cu siguranță știut, deoarece așa se numește capitala țării unde ne aflăm cu toții atunci. La început au ridicat din umeri — calul a scuturat din friu — pe urmă, repetînd eu cuvîntul s-au uitat unul la altul nedumeriți — calul a suflat pe nări — și numai după încă o repetare a întrebării s-au luminat la chip, dovedind că m-au înțeles.

— Pravda! a spus unul, arătînd înainte. Celălalt a arătat înapoi și-a spus nu știu cum. M-am uitat la cal, mi s-a părut că sînt împasul în care mă găsesc — și-am pornit la drum. Încotro? Pravda! — ca să nu mă chinuiesc cu sucul mașinii pe un drum îngust. N-avea importanță — de zeci de kilometri îmi dădusem seama că nu mă aflam pe drumul cel bun, dar mai mult decît asta nu mă puteam răzăci. Ceea ce așteptam și știam că odată și odată tot va veni, era să se lumineze de ziua; cu toată ploaia, cerul tot avea să se împurpureze, fie cît de palid, spre răsărit — și exact într-acolo trebuia s-o apuc.

Am mers astfel printr-un alt pustiu fără să descopăr nimic, fără să mă tem, fără să mă mir, pînă ce-am ajuns în alt sat pare-se, într-un fel de piață înnoțită de unde șoseaua se bifurca, la stînga și la dreapta, în unghiuri de nouăzeci de grade. Am oprit confuz: u de ce opțezi pentru unul sau pentru altul? În piața aceea de pămînt ud și frîmțat, tocmai bun pentru chirpici, erau două camioane oprite bot în bot, din amînciile sau din accident. Cîțiva oameni cu torțe se învîrteau pe lingă ele și dintre ei s-a desprins unul, se vede deprins cu drumurile și cu automobilele străine. Neașteptînd nici o vorbă de la mine — Beograd! Beograd! — ce-aș fi putut spune altceva într-o limbă necunoscută și care în noaptea aceea mi se părea că nu e vorbită în nici o parte a lumii? — omul mi-a făcut semne largi și convingătoare s-o iau înapoi. Ba a adăugat și lămurirea verbală, replică la o deducție logică, o mașină din altă țară neavînd ce să caute pe drumul acela, probabil numai cu destinații agrare: — Beograd, zürük! Beograd, zürük!

Ceea ce, sunîndu-mi ca prin vis într-o limbă auzită pară și altădată, am înțeles la iuteală, iar ca urmare am pornit înapoi, fără păreri de rău și fără grabă, făcînd în minte proiecte de călătorii fabuloase. Așa am trecut prin celălalt sat, fără să mai văd oamenii și calul, pe lingă flăcările iadului fără să văd diavolii, peste podul concav și peste cel convex, pînă ce am regăsit șoseaua principală. Am studiat curios săgeata care mă abătuse anapoda: era tot acolo și tot imperativă, arătînd spre dreapta.

În locul vrăbiiilor, poate sălute, poate alungate, a venit un porumbel și ciugulește fărîmăturile de la fereastră. E atît de prudent, sau de fricos, încît mi-e neclar și aproape mă simțim umilit că n-am un mijloc de-a mă înțelege cu el, să-i conving că din partea mea nu trebuie să se aștepte la nici un rău — ba mai mult, că față de orice atac se poate bizui pe sprijinul meu deplin și foarte eficient. Între-adevăr, așa putea să-l apăr de orice inamic. Dar el mă urmărește cu cine știe ce simțiri necunoscute de om, fiindcă altfel n-are cum să mă vadă prin perdea și mă obligă să mă abțin de la orice miscare — doar doar s-o liniști ca să-i tînească fărîmăturile, pîinea lui cea nu de toate zilele...

Înainte de a pleca în Italia, între alte hotărîri le luasem pe acelea de a nu mă plimba cu gondola la Venetia, de a nu mă fotografia în mijlocul stîncilor de porumbel și mai ales de a

nu aborda niciodată asemenea subiect.

Am citeva principii, unele de demult, altele mai noi, la care (în, mai ales dacă am izbutit să le respect. Bunăoară unul, foarte vechi și respectat pe deplin este să nu cer niciodată cuiva o prefață la scrierul meu. Hotărîrea am luat-o pe cînd nu publicasem nici o carte și nici nu știam cîte șanse am în a izbuti. Un maș literar, care să mă prezinte publicului și să mă împună editorului ar fi putut să-mi fie de mare folos, ca ori-cărui începător, neștiut și necunoscut. M-am descurcat cu mijloace proprii, mai puțin îndrăzneală și încă mai puțin aroganță — și într-un timp am izbutit. Principiul salvat rămîne și astăzi al meu, deși a devenit inutil.

Am și altele — nu-i nevoie să le dezvălui spre a se vedea ce fel de om sînt; li se mai adaugă cite unul, din cînd în cînd, într-un ritm încă nealarmant. Fapt este că nu m-am plimbat cu gondola și nu m-am fotografiat cu un porumbel în palmă, în nici o piață din Italia, deși fotografiile profesioniști au făcut mari presiuni în jurul meu, ca pe urmă să plece bombăniind, probabil acoperîndu-mă cu sudămi. Mi-aș fi

Am și altele — nu-i nevoie să le dezvălui spre a se vedea ce fel de om sînt; li se mai adaugă cite unul, din cînd în cînd, într-un ritm încă nealarmant. Fapt este că nu m-am plimbat cu gondola și nu m-am fotografiat cu un porumbel în palmă, în nici o piață din Italia, deși fotografiile profesioniști au făcut mari presiuni în jurul meu, ca pe urmă să plece bombăniind, probabil acoperîndu-mă cu sudămi. Mi-aș fi

Am și altele — nu-i nevoie să le dezvălui spre a se vedea ce fel de om sînt; li se mai adaugă cite unul, din cînd în cînd, într-un ritm încă nealarmant. Fapt este că nu m-am plimbat cu gondola și nu m-am fotografiat cu un porumbel în palmă, în nici o piață din Italia, deși fotografiile profesioniști au făcut mari presiuni în jurul meu, ca pe urmă să plece bombăniind, probabil acoperîndu-mă cu sudămi. Mi-aș fi

Am și altele — nu-i nevoie să le dezvălui spre a se vedea ce fel de om sînt; li se mai adaugă cite unul, din cînd în cînd, într-un ritm încă nealarmant. Fapt este că nu m-am plimbat cu gondola și nu m-am fotografiat cu un porumbel în palmă, în nici o piață din Italia, deși fotografiile profesioniști au făcut mari presiuni în jurul meu, ca pe urmă să plece bombăniind, probabil acoperîndu-mă cu sudămi. Mi-aș fi

Am și altele — nu-i nevoie să le dezvălui spre a se vedea ce fel de om sînt; li se mai adaugă cite unul, din cînd în cînd, într-un ritm încă nealarmant. Fapt este că nu m-am plimbat cu gondola și nu m-am fotografiat cu un porumbel în palmă, în nici o piață din Italia, deși fotografiile profesioniști au făcut mari presiuni în jurul meu, ca pe urmă să plece bombăniind, probabil acoperîndu-mă cu sudămi. Mi-aș fi

(Continuare în pag. a 7-a)

ILEANA MĂLĂNCIOIU

Nașterea cerbului

Stau la marginea pădurii și ascult gemînd
cerboaca
Naște pentru prima oară și nu știe
ce se-ntîmplă
Cînd ceva din ea încearcă pintecul
să-i sfîșie
Ca un pui ce are coarne din picioare
pînă-n tîmplă

Și-a lipit de piatră burta și-și lungeste
gîtu-n iarbă
Și pe bot îi pică lacrimi și se simte gustul sării
Și mi-e frică să m-apropii, să nu vrea
să se ridice
Chiar acum cînd durerea îi arde șira spinării

Dar ea parcă mă aude și mă caută cu privirea
Și-i pun mîna peste pintec cum aș tine-o
de mijloc
Și aș vrea să cred că unde se simțise stîngă
Carnea fragedă se strînge și se vindecă pe loc

Însă geamătul se-aude mai de-apropie
și mai surd
Și nici liniște de-afară de această
mîngiere

Nu poate să stingă focul care vine dinăuntru
Și nu poate să-i dea clietei naștere fără durere

Și rămîn la capul ei și mă uit cum și-l apleacă
Și e noapte și mi-e frică și aștept
ca să dispară
Geamătul care se-aude pe cînd cerbul
care vine
Printre rînilor făcute scoate coarnele afară.

Doarme Ieronim

Doarme Ieronim cu capul pe brațele mele
Și cu ochii deschiși, e țirziu
Și mi-e frică să-i scot brațele de sub cap
Și e liniște și m-aplec către el...

Ai un ochi de sticlă Ieronim
E puțin mai albastru decît celălalt
Și puțin mai rotund și puțin mai adînc
Și are valuri în el ca icoanele vechi.

În centrul lui stă goul asemenea pupilei
Și pare-n urma plînsului și este
Atît de rece că încep să tremur:
Ieronim, mi-e frică, scoală-te Ieronim!

Dar el stă mai departe cu capul pe brațele mele
Și doarme cu ochii deschiși și visează
Că nu se mai trezește și strig către voi
Liniște, vă rog liniște, doarme Ieronim

GEORGE ALIMAN

de pe țărîmul unde...

nu știu era la amiază poate cînd desenai
pe nisip cu o coadă de lingură cifre mi-ai apărut
bolnav ingenuunchiat slugă
o neconvîntului ucigas
puteam să devin în absurdul orei aceea
cînd cifrele sterse cu palma lăsau
făcînd identitate femei
niciodată nu am zărit buzele unui bărbat pline
de nisipul umed înainte de moarte

ce limpede apa în care trupurile noastre
frote și soră ies dumnezeiește
pentru adîna devalorizată goală
în plasa de prins thonii eu
gol asemenea nu-ți cunosc chipul
lîpît de ape adunat în căușul palmei
pot să ucid

încă două ore pînă la trupul tău
să fim sinceri nu vreau așteptarea
cu flori în fereastră să fii moartă
cînd am să sun să-mi deschizi
făcînd te voi urma făcînd
imi vei răspunde vrei după aceea
privirile am să le iau cu mine unde
nici eu nici tu nu avem pretenția
că ne-am învățat
toate poveștile în copilărie

vine a vreme cînd totul trebuie
adunat și închis dai cu mîna
pe geam și îți ștergi răsufierea limpede
e cerul acum limpede strădă și apă te întorci
și îți cauți pantofii femeie
trupul tău o îmbătrînit un copil
poate acum să-și ridice privirea spre tine
și ea rămîne limpede turbure limpede
mamă

iară tot în alb pur
deznoadămint pentru șeșeta acelei veri albe
casule crengile copacilor grele de alb geamurile
poartă nefirescul lor alb prezent și-n cutite
albe pâlăvile și alb părul femeilor
neascuns de basmale de ce
mîinile mele rașii pe pervazul ferestrei închise
prietene îngrijitor de lebede albe aduci
în casa mea încălzită frig

mamele cu murit sigur și singure
noi ne-am jucat lingă carturi cujite
cujite lungi am ascuns în cizme
și salcîmii rânji își judecă trunchiurile
de ce dor rînilor necuvîntătoarelor pietre
și lemne
aveam și un tată nesigur de starea lui iubitor
de castane prăjite și raci fierți doamne
pentru greșelile noastre dă-ne o pasăre
să o ascundem în trup

încotro și pe ce limbă sarpe adus
de la marea moartă înșeșit mirasul
de pește alungat
fii de pescari născuți aproape pești rădăcim
cu semnul undiței pe trup cruce de oase
născători de lumi învesmîntate în ierburi
și moarte în ochiul nostru alb
niciodată despărțite de limbile reci
care ne trec sufletele pe lingă solzi

aceiași dimineață pentru copac maimute
scutură crengile noi
ne-am așezat la marginea apei
tu aveai un copil care trebuia înecat
pedică în mersul firesc vertical nu-ți fie teamă
în ceasul acesta de ape tulburi
știu undeva niște vise care așteaptă
o barcă cioplită din trunchi omensc

Vîntător ostentii
și-au pierdut răsufierea de alina alergătură
și zac
lingă cizmele tale pline de bălegar seara
nu mai e mult și vine cu intinericul arat
cît mai e timp ilustrată
cu rațe ucise ochilor lor umezi de goană
și dormi tu doamnă e pace
puilor de rate sălbătice

cronicații muntelui

LEONID DIMOV

Nicăieri paralelismul generalilor nu se străvește mai limpede ca-n cronici. Viața, credința, obiceiurile etc. sînt planuri precise, stratificate și în „Cronica” lui Conrad, a împărățiilor, în cea a lui Compagni, în Croniclele lui Froissart și, deși întințiat, în scrierile cronicarilor munteni. Dacă tesutul vieții reale, în cronicile medievale europene, este însă sfredelit de vine imaginare „Kaiserchronik” atestă chiar că, după Noe, bavarezii au coborât din Ararat, în cazul cronicilor muntenesti se observă o netă și pasionată respectare a adevărului vieții cotidiane: peisaje, obiceiuri, forme de înțelegere sau date (mai ales în cazul compilațiilor), dar n-avem cum ne îndoi de frumusețea și exactitatea descrierilor pentru că sînt vii, „parcă de ieri” (G. Călinescu). Mai mult, ele surprind esențialul peisajului și firii muntenesti: deschise, iertătoare (de câte ori n-au iertat domnii pe marii noveauți, la ruga femeilor), înclinată spre umor și spre uitarea celor rele. Iertarea este acordată total, fără scrîșnet, cum nu face de pildă regele Angliei care, grațindu-l pe calaisienii la cererea nevestei, nu se poate abține să nu exclame: „Ha! dame J'aimasse trop mieux que vous fussiez utrepant” (Froissart).

Si totuși, citind și recitind cronicile, cu limba lor iritată, repeziunea specifică. Iți dai seama de tumultul fără seamăn, de forfecarea complicității care au fost supuse generațiile acelor vremi. Precum și de imensa tristețe a domnului cînd, pentru a scăpa țara, hotărăște a da oștilor neinvitate, iernaticul: „Atuncea domnul, văzînd că nu mai iaste nădejde de mîntuire de ei făcut-aur sfat cu boiarii și de 2 rele cel mai puțin rău alegînd, adică: că și după ceririle lor a-i chivernisi rău era, iar și nechivernisiți a-i lăsa mai rău era, iarăși de iznoavă pre alții boiari au trimis la iermei (...)” pentru ca să văză ce iaste cerirea lor de iernaticul oștilor, ca să facă rînduială să li se dea...” (Radu Greceanu).

Limba nervoasă, luteala muntenescă sînt două calități literare omologate. Cîndînd însă astăzi asupra cronicilor, în această a doua jumătate a secolului XX, cu simțul contrapunctic alături de ascuțit de experimentele primei jumătăți de veac, avînd despre compoziție o mai întinsă și mai complicată concepție, ne dăm seama că ele reprezintă un fel de tipărit perpetuu, o încercare de a prelunge momentul de inerție născut din confruntarea forțelor, pentru a face joncțiunea cu un veac mai civilizată care să nu ia totul de la capăt ci — dimpotrivă — să găsească vrednice temelii menite a așeza aceste firi ale loului în rînduială ce li se cuvine. Căci, pentru a scăpa de nemți, domnul îi chema pe tătari. Să citim: „Asadar, cu multe cheltuieli dispre domnie și cu sume mari de daruri, abia s-au rădicat, și tătarii, pînă la 15 zile ale lui februarie, s-au dus den țară. Atuncea sărăca țară dîntre-atîta nespusa nevoie fiind călcată de atîtea oști, început-au a iesi du pren munții și du pren pâlîngi și după petutindenea, cineși la locul lui, și făcîndu-să liniște, au domnit domnia cu pace...” (Radu Greceanu).

Vitregile alternau însă cu etape — mai scurte desigur — de tihnă. Cînd mai stăteau oamenii și de petrecere. De pildă la logodna dintre Ștefan al lui Radu Leon și Catrina Duca-Vodă, a fost mare veselie, multe ospete și jocuri:

„Sîrîns-au toată boierimea țării cu toate păpînease și ai întins corturile în deal dăspre Mihai vodă, în drumul Cotrăncenilor: acolo făcea ospete în toate zilele. Adus-au pehlivani de cei ce joacă pînă la fîm și de alte lucruri adusesese și un pehlivan harap hindiu, carele făcea jocuri minunate și nevăzute pe locurile noastre: lute om era și virtuos” (Radu Popescu, ed. Grecescu, p. 136).

„Multele, tătarii, nelegiurii, „ficleții”, torturi, mă rog toate înjosirile la care poate fi supusă ființa omenească, li îndepărtau pe oameni de veselie, dar li îndepărtau și de mîhnire: n-aveau vreme a încerca aceste simțăminte decît numai în etapele liniștite. Cînd vieții se dădeau cele convenite, dar și morții. Se înscriu în generalul respect față de moarte numeroase descrieri de pogorîrini. Treziți parcă dintr-o năuceală, uitînd de suferințele făcute de unii altora, oamenii stau drepti în fața gronțurilor, aureolați de o solemnă irizare.

De o mare duioșie și tristete este pecețuirea morții Zmaragdei, fiica lui Sărbănu-Vodă (Serban Cantacuzino), abia căsătorită cu postelnicul Băleanul „care atîta se potrivea amîndoi în toate”. Moartea acesteia dădui domniei lăsa un fel de tremur în aerul locurilor, ducînd chiar la teratologii genetice: „Și în cei dela cubnia domnească s-au nimerit o epuraoacă cu puii în pîntece, care spîntecînd-o au găsit un pui gata să-l fete și cu două capete și a picioare dinainte, un cap trăgea într-o parte, altul într-alta...” (Radu Popescu).

Este semnificativ în acest blind cînt al morților relația antumă și postumă dintre Radu-Vodă și Nifon, patriarhul surhînului în țara de turci. Căterîndu-l pe Radu, pentru o neleguire a acestuia, Nifon își bate papucii de pragul țării și o părăsește. Neîmpacăta la gîndul anate-meii strămoșului. Neagoe cată, după moartea lui Radu, a-l turbura pe Nifon. Dar și acesta murise. Atunci face diligențe pentru a-l aduce

moaștele în țară, reușește, și le așează deasupra mormîntului lui Radu. „Și, cînd au fost într-o noapte la benie s-au spart piatra după mormîntul Radului vodă, precum se veade pînă în ziua de astăzi și den trupul sîntului au început a cura un izvor dă apă, de au intrat în mormîntul Radului Vodă și i-au spălat tot trupul lui cel grav și au rămas curți și erți” (Radu Popescu).

Toate aceste întîmplări, neverosimile ori reale, sînt din domeniul realismului literar. Inși numai pentru acele vremi. Citite astăzi cronicile atestă o clarviziune temerară, care depășește zonele descriptivului naturalist, pentru a ajunge la atmosfera magică, la succesiuni abstracte, la scriere cu subtext. Ca să nu mai vorbim de atmosfera de basm laic, lipsit de zine și spirite, dar cu atât mai autentic. Lipsa intenției artistice este compensată de strădania de integrare a scrișului în complexul istoric sau, cum spune Dan Zamfirescu „...faptul că alcătuirea acestor scrieri n-a urmărit exclusiv, sau în primul rînd, scopuri beletristice, nu exclude apriori efortul de comparație și stil, năzuința conștientă spre forma literară”.

Valoarea literară a cronicarilor munteni, necoștită uneori, poate fi măsurată abia astăzi, după ce scrișul modern a suferit atîtea contorsii, torturi, ba chiar urzii. „Din punct de vedere literar, cronicarii munteni nu sînt cu nimic mai prejos, deși altfel, decît frații lor” (Al. Piru, Prefață la „Croniciari Munteni” E.T. 1968). Acest altfel este considerat a sta în talentul lor polemic, pamphletar (văitături, sarcasm, invectivă). Alegînd citatele pentru îndemnul la lectură pe care li constituie articolul de față, am încercat să pun în valoare încă o calitate a stilului muntenesc: rubricoditatea compozițională, linistea texturii, această în pofida agitației, nervului din zonele superficiale ale scrișului lor. Forța compozițională a cronicilor muntenesti, precizia cu care se cufundă în sintaxă le acordă un fel de modernitate postumă care le face cu atât mai vrednice de luare aminte.

Descrierea nu este făcută la întîmplare, ori potrivit desfășurării stricte a faptelor mai însemnate. Aproape fiecare eveniment este înconjurat de un sir întreg de întîmplări auxiliare, uneori lipsite de importanță față de principalul eveniment narat, intercalate pe neașteptate, sau prin reveniri. Să alegem, de pildă, din Anonimul Brăncovenesc descrierea chemării și plecării lui Brăncoveanu în tabăra sultanului, venit a se război cu neamurile catolice. Cronicarul zăbovește la început asupra clipei de suspensie care face nădejdie să încoltească, tocmai pentru a da semnificația evenimentului (domnul se va întoarce cu bine) altminteri nesemnificativ: „Iar Constantin-vodă Brăncoveanu, domnul Țării Românești, iarna au trecut cu pace și poruncile ce-i venise de la împărăție să trimită boii, cărale, caii la Beligrad, le-au trimis toate despre primăvară.”

Și acea nădejde avea ca și vara toată să o treacă cu pace în țară-și, cu plimbări, cu ospete, privind numai ce vor face turcii cu nemții și cu muscalii” (Anonimul Brăncovenesc). E aici un îndemn la liniște lăuntrică și implicit, la statornicie, la artă. Pentru că aplecarea spre ornament și petrecere tomnatecă a Brăncoveanului e desigur, o trăsătură de caracter, dar și un fel de a zîmbi în fața destinului. Domnul și țara întorcă cumva spatele primejdiilor rămase în afara și se grăbesc să trăiască. Poate că așa se explică, în parte, nervozitatea stilului la cronicarii munteni. Care nu-i nîdicem cu trăsătură negativă. Ei seamănă cu niște alchimisti care se grăbesc în chilii lor să prepare aurul înainte ca marea forțată medievală din jur să-i copleșească. Într-adevăr, domnul își propune să petreacă: „In vreme ce mergea la satul mării-sale la Obilești, unde helesteu mare este și plimbare foarte frumoasă de primăvară, unde nu o dată și de multe ori zicea mării sa: că estîmp numai a plimbărilor grijă vom avea din Obilești în București, de aici în Mogoșoaia, de aici în Potlogi, de aici în Tirgoviște, vom trece vara și de toamnă la vii vom merge, unde ni se va părea” (ibid).

Dar cumplitul agă vine nepriștat la Obilești, în toată desfășurării, flutur negru în amiezile dăurite ale plimbărilor. Totul se interrupe, totul e suspendat o dată cu plecarea domnului spre tabăra otomană (unde nu i se va clinti în piept nici un fir de păr, Mustafa sultanul avînd necazuri cu alte nații, iar peșcheșul trimis fiind „despre primăvară”).

„Luteala acestor cronicari, gata oricînd să pună punct a fost consemnată în repetate rînduri. Le este însă peste puțină acestor inși atât de iuți și nu-l provodească în întreaga sa incontinență pe domnul Brăncoveanu în drumul lui către sultan: „Că este între munții carei taie Dunărea de curmeziș, de iese de la Cladova cetate, care au făcut-o Clavdie împăratul (...) se vede că este o pietră găunoasă a căria găunoșitură, gura, este neagră, afumată, ca cum ar iesi un fum dinlăuntrul de negrește mîrgîniele gaurilor, iară nu este fum, ci în toți anii primăvara iese un fel de muscă mituică ca-n felul multii pestrițe și ca roii lase multă fără omă, rare iesînd din pietră asupra Dunării, multă se înecă, că ca un vîfor întunecat să pomeste pe Dunăre în jos și iesă la cîmp, la dobitoace pă

care le mușcă, le veninează și cele mai multe mor. Ci cu fum de tufă de fin își păzesc cîțiva oameni dobitoacele și pe ei. Că și oamenii pătînesc rău de muștele acelea, însă nu mor. Ci pentru acestea mergea domnul încet”. (Anonimul Brăncovenesc). Sînt, în acest text, condensate și stările de suspensie ale primăverii, și cunoștințele despre metamorfoza dipterozelor, și indicații despre desimea populației, rarită înspire acele părți mîrgînașe, și coroborarea plină de melancolie a cauzelor care-l fac pe domn să nu se grăbească, cele naturale și cele sufletești.

La ce s-ar fi grăbit, dacă nicodată nu putea ști: sint sau nu turcii multumii? „Inși cu rugăciuni și cu daruri ce au dat pînă la porțile turcești, l-au lăsat să zăză la Cernați, și acolo au zăzut pînă despre toamnă” (ibid).

Orchestrația devine din ce în ce mai complexă, firea sînd și ea împotriva veseliei în aer liber: „Intr-aceia vreme au rădicat Dumnezeu o furtună, vînt mare cu ploaie, atît de iute, cît multe case, multe biserici au fărîmat și pen multe locuri ale țării, că petutindenea au fost această furtună, și dobitoace și oameni au ucis, copacii scoțîndu-i din rădăcină și sfărîmînd unul pe altul” (ibid). Domnul și ai săi, dedată însă altor colorate și pestrițe întîmplări (moartea de cîmă a fi-ei, aducerea cocoului acesteia, venirea celebrului Șarlat pentru pețirea lîncii etc.) n-au stat a se mîhni de toate aceste întemperi și, pentru a pecetui continuitatea istoriei, „în ziua de duminică mare au intrat în București”.

Cînd această compoziție, ne dăm seama că nu din punct de vedere literar „Insemnările muntenesti despre începuturi sînt foarte sărace”. De altfel, tocmai pentru a circumscrie sărăcia această vreme în afara domeniului literar, George Călinescu mai spune: „Cronicarii munteni... pot dramatiza mai viu, mai familiar”. Nu știu dacă pentru a rezolva acest aparent paradox, Vasile Florescu, în recenta sa lucrare „Conceptul

călecat și cine întii capete și vovoezi le-au fost acelor limbi și de unde izvorit acele neamuri și care dupe care au venit și cine cit au biruit nefînd povestea și treaba mea cum acela și pentru ca să nu fie istoria aceasta de mine a-țita lungeți (sublinierea noastră), ci doar și cetînd unora să se urască, iată acelea le trec și le las” (Stolnicul Constantin Cantacuzino, Istoria Țării românești). Iată, deci, năzuința spre conciziune, ideea de a transmite și altceva decît nădele fapte ori chipuri.

În încercarea lui de a scrie o istorie științifică (studiașe la Padova, era adept al ideii de evoluție dialecticiană precis). Stolnicul Constantin Cantacuzino se vede silit a face o pledoarie pentru civilizație care devine aici „o noțiune morală” (P.P. Panaitescu). Aflat în fața unei limbi neuzate, a unor izvoare indirecte și u-neori net răuvoitoare, deci în afara unor instituții tradiționale în acest domeniu, Stolnicul se comportă ca un scriitor cultivat, plin de rafinament. Acrobațiile sale caragialești pe linia părților secundare („au făcut, așa adecă-te ca un cumvași...” cum observă G. Călinescu) sînt evident o încercare de a întîrzi clipa reproșului, care nu lipsește nicodată. Pentru că Stolnicul este și un înțelept: „Lăsam dară, fieștecărui a zice cum va vrea și a ride cum va pofti, de vreme ce nici le iaste sfială, nici rușine de rușinile lor, nici nu gîndesc, că toate lumeștile supuse sînt mutările și toate cîte sînt umbliă cu soroc și cum, că de obște iaste orbul noroc și viitoareie iucruri revăzute sînt”. Rotirile adverbiale în jurul ideii, trecerea în aparență fără motiv de la un gînd la altul, de la o imagine la alta, cazna învîlurii cuvintelor sînt mărturie ale dorinței de a surprinde puterea pură și simplă a cuvintelor, chiar dacă, uneori, cronicarul este copleșit de ambiguitatea lor ca și de aceea a evenimentelor. „Zic dar d-acestea țării povestesc geografii așa, dar încă de aceia Indii ale Răsăritului și ale Apusului și alte locuri

nici felii lășînd, nici ocolînd, ci tot supt sabie puneți; cari încă și a le povesti, groaznic și zborit lucru iaste”. Cîț de surprins rămiți cînd dedesubtul gaoeții tencuilei morfologice dai de o textură complicată și subțire, fînd de sintaxă!

...simple scobituri văpsite cu lazur albastru

Dacă Anonimul Brăncovenesc zugrăvește o frescă în eternul căș al locurilor muntenesti, logofotul Cantacuzinilor se oprește cu mișgăla asupra zidurilor care fac să stea locului acie vremi.

Parcă-l vedem, de pildă, pe Radu Negru coborînd în cursul anilor de la Adam 6798, „pre apa Dimbovitii” pentru a face țară nouă. Desfășurați în evantai, descălecații întemeiază orașe mari, Cimpulung, Argeș, răsîndindu-se în umbra munților pentru a cuprinde într-o largă mișcare întregul țînt: „Iar noroadele ce pogorise cu dînsul, unii s-au dat pre supt podgorie, ajungînd pînă în apa Siretului și pînă la Brăllă; iar alții s-au tîns în jos, peste tot locul, de au făcut oraș și state pînă la marginea Dunării și pînă în Olî” (Letopisețul cantacuzinilor).

Să lășăm toată această mișcare să se desfășoare și să ne oprim la un exemplu neobișnuit pentru acele vremi de citorie. Anume la înlocuirea unor ziduri vechi cu o arhitectură nouă. Într-un număr minim de vorbe ne este descrisă Cîtim, astfel, o pagină de pură magie literară: o zidire cu o virtuozitate atît de mare încît du pădă cuvinte răzbește ciocănitul daltei ciocitorilor. „Și sparse Mitropolia din Argeș din temelii ei și zidi în locul ei altă sîntă biserică — tot de piatră cioplită și netezită și săpata cu flori” (ibid). Deci, un act de edilitate claustrală cu nete tendințe de înnoire. La ziditor, dar și la cronicar. Pentru că, dintr-odată, perioada cu contorsioni orientale a lui Antim Ivireanu (bogată și fermecătoare așiderea) este strînsă parcă în burduful conjuncțiilor ivîndu-ni-se de un modernism aproape... revoltător: „Și au prins pre dănlăuntru toate pietrele una cu alta pe dăndu cu scoabe de her, cu mare meșteșug și vărsat plumb de le-au întărit”. Economia vădită a frazei înlesnește reproducerea aidioma a succesiunii operațiilor dar mai adaugă un fel de spirit al materialilor, care le însufletește. Piatra, fierul și plumbul învie. Construcția continuă la modul cel mai ingineresc cu puțință: „Și au făcut pen mijlocul țînzii bisericii 12 stîlpi înalți tot de piatră cioplită și învrîștați, foarte frumoși și minunați, cari închipuiesc 12 apostoli”. Nici un amănunt de prisos, dar nimic omis. Ba, pentru desfășurarea fără margini a cititorului și aducerea zidirii în fața ochilor acestuia, logofotul scriitor face un subtil entre-cătu la capătul căruia par a clincheți niște clopotei de cristal: „Și în sfîntul altariu, deasupra pristolului, încă făcu un lucru minunat, cu turlogoare vărsate”. Dar toate aceste zidiri închid lumina pîrînd a deveni un fel de geodă cu felurite construcții de ametist, dar interzisă ochiului. Cronicarul se substituie din nou constructorului: „Iar ferestrele altariului și ale bisericii, cele două deasupra și ale țînzii tot scobite și răzbatute pre năptă, cu mare meșteșug le făcu”. Odată cu spargerea ferestrelor, se poate ajunge afară. Ori acolo „la mijloc ocolu cu un briu de piatră împletit în 3 vite și cioplit cu flori și poleit, biserica, cu altariul împreună cu tînda, închipuînd sînta și nedespărțita troiță”.

Cititorul va urmări singur, mai departe, zidirea pe o singură pagină de letopiseț a un-a sobor „cu frumusețea pe deasupra” Sfîntei Sofii, pînă cînd va ajunge la următoarele propoziții finale, de supremă desăvîșire: „Și pardosi țatăta biserica, tînda și altariul, împreună și acel cerdacel, cu marmuri albă. Și o împodobî pe dinlăuntru și pre dănfărară foarte frumos. Și toate scobiturile pietrelor pe dănfărară le vopsi cu lazur albastru iar florile de polci cu aur”.

Cronicarul nostru introduce spontan în cuprinsul celei mai plate informații un element geometric care declanșează a gîdere magică menită să miște cituiri nevăzute: „Și cu a lui blagostovenie, zidi Mitropolie în Tirgoviște, mare și frumoasă, cu 8 turle și tot rotunde, cum să satură ochi tuturor de vederea ei”. (Letopisețul Cantacuzinilor). Cele 8 turle tot rotunde sînt, fără îndoială, un amănunt real al clădirii. Faptul însă, că tocmai pe acesta li alege cronicarul e o dovadă limpede că ne aflăm în fața unui artist care știe să dea viață unei fraze, folosînd o cifră și o curbă.

Din lipsă de spațiu și din pricină că reprezintă un capitol — totuși — distinct al istoriei literare, nu am recurs la citate din cronicarii țîrzi: Dionisie Eclislarhul, călugărul autodiact din Rimnic și „adevăratul intelectual” Ianache Văcărescul.

Detășîndu-se de ceilalți prin epocă și prin valoare literară (Dionisie este mai păsos, Ianache Văcărescul mai precis, mai limpede în notații), cronicarii munteni țîrzi impun un alt articol care, cu voia „Luceafărului”, va fi întocmit altădată.

de literatură veche”, conchide: „Cu atît mai mult este îndreptățită, acceptarea cronicarilor ca scriitori, căci însuși G. Călinescu le atribuie puterea de a da mari emoții stilistice și de reflecție morală cititorilor rafinați. În definitiv, ce am putea pretinde mai mult unui artist al cuvîntului?” (pag. 217).

De la această interogație am dori să pornim pentru a ne convinge încă o dată că arta cronicarilor munteni este o artă deosebită, că scriitura lor (dacă ne e îngăduit să folosim acest termen pe cale de a se infla) este mai aproape de concluzia, de lapidarul, de lepădarea de ornamente împovărătoare, de toate aceste însușiri specifice stilului modern. Cronicarii munteni nu se lasă îmbătați de efluviiile cuvîntului ca atare, ci caută a-l pune corsetul propriei lor firi. Ei par a fi sîrșiți de două forțe contrarii: pe de o parte nervozitatea, necuprînderea, în fața necesității de a comunica, iar pe de altă parte dorința de a comunica mai mult decît se cade, adică de a depăși portretistica elementară pentru a contura eroul la modul indirect, prin peisaj, naratiune, chiar filozofie. „A căroră lucruri și cum s-au purtat și cum au des-

ce-s acolo, ce de povesti și neadevăruri scriu și zic! Inși nici direct aceasta a-i huli detot nu trebuie, atît demult ostendînd și trînd a scrie multe și mai de toate, pentru folosul multora”.

Pîndit neîncetat de ticurile eruditului, Stolnicul Cantacuzino citează din cei vechi, comentează diferite aforisme antice, aristotelizăază. Toate aceste marginalii însă urmează un paralel flux convergent către o idee etică: aceea a disjunției dintre bine și rău: „Inși aceea nu înțelege filozosul de nebunii cei ce umblă cu oase, cu pietri și sînt de legat că aceia de a fi așa, vine dintr-altă pricină, adecăte au den drăcit au den melancholie, care firescu lucru iaste — ci de cei ce sînt răi oameni și cruzi, cari cu nosci și binele și rău ce iaste, ci lasă binele și fac răul”. În groaza lui față de fapta rea, istoricul renunță la o a mai deserie. Ocolul, însă, pe care îl face în jurul ei dă în vileag o dramă neobișnuită: drama scriiturii. Anecdotică dispare, precum în experimentele moderne. Nu mai că funcția scriiturii nu devine epistemologică, ea devine etică. „Că pe unde mergea, cu foc, cu her stîngea tot și prin multe locuri un suflet de nimic nu lăsa viu, nici vîrstă,

CORNELIU MERLĂU

pisica

care îl lășaseră singur pe lume, să se țrască ca un vierme pe picioarele lui strîmbe și moi, în mijlocul batjocurii și milei și sîndățății și prostia semenilor săi. A simțit atunci ca un șarpe sugrumîndu-i gîtlejul și o ură greă, dureroasă, otrăvîndu-i sufletul, s-a întors în sine, înrăit, ca într-un spasm de vomă. De atunci i-a izbucnit în ochi privirea aceea neagră, fulgerată pe sub gene, ură cu furie monstrul de la catedră, ură cu deznădejde fata delicată din banca a doua, căreia îi mîngîiește de atîtea ori cu privirea părul strălucitor și care se uitase astăzi la el ca la un animal ciudat, curios și rătăcioasă, la ura pur și simplu pe băiatul acela cu multe coșuri pe obraz căruia nu-i puteai ajunge la nas fiindcă tată-său se bătuse cu dușmanii. Îi rămdăse năuc în creier — stîrripiturră — era ca o lovitură primită pe la spate, mișelește, sau ca atunci cînd îi scuipi între ochi o injură rădă de mamă, orfanului. Van a știut atunci că el nu era dreptul să viseze, nu poate să se gîndească la nici o fată cu părul strălucitor și nici măcar nu avea un tată, chiar unul obișnuit, fără vreun merit deosebit. Nici nu-mi pasă, s-a zvrîcolit Van, toate astea sînt niște rahaturii care nu mă interesează, și a izbucnit răgușit, cu sughițuri deznădăjduite, ca după o renunțare de neconcepție și definitivă. Invățătoarea și-a ridicat brațele și sprincenele a mirare prefăcută, uități-nă la el, copii, ce sensibil este, și copiii s-au uitat toți la el,

au rîs bătînd cu picioarele în podele, ha, ha, ce sensibil! Deodată Van a încetat să mai plîngă, s-a sălțat cu mîinile tremurînde și puternice, s-a țîrit legămîndu-se hîrși, hîrși spre usă și acolo s-a întors, avea un zîmbet crispat și rău pe buzele palide și îi ardeau ochii, au tăcut toți și el a spus, încet și clar — scribeler! A clăntănit usă, în clasă era o tăcere ca nicodată și au auzit îndepărtîndu-se pe coridor un scrîncet chinuit, ca și cum ai lovi într-un cîtine cu piciorul.

Acasă a zăcut absent și într-o totală indiferență, s-au perindat neliniștite mătusele, cu nasurile lor de vrăjitoare, pînă cînd Van a deschis gura și le-a spus — ați început să mă cam pictiștiți, știi, să mă lăsați de-acuma dracului! Femele au rămas fără glas, nu le venea să-și creadă urechilor, nicodată, a îngăimat într-un țîrziu Liza, nicodată n-ar fi făcut asta tătîcul meu, pentru că a fost un mare scriitor și tu ai uitat asta, Van, oh, cum se mai zvrîcolește în mormînt bunicul tău, cînta Lina, cum se mai zvrîcolește, dar Van nu mai asculta, rămăseșe nemîșcat sub privirile acelea ca două tăieturi de pumnal. Era beznă și tăcere ca dincolo de lume, bătrînele se nălcăseră pe aiurea, Van se abandonase demult, inert, în ochii halucinanți care-l fixau acolo, rotunzi, reci și fosforescenți, a izbit deodată în plin obrazul trist al mamei sale. Geamul a sărit în țîpît de cioburi, pumnul îi atrna neputincios

o ușoară indiferență, în orice caz se obișnuise cu ele și într-un fel chiar le proteja, cu toate că le chinuia uneori cu micile sale răutăți, atunci cînd simțea că trebuie să-și ia lumea în cap și să le lase dracului cu dulceața lor infectă de tranșăfiri. Tătîcu a fost un mare scriitor, Van, i-a spus odată Liza, tu semeni cu el și ar trebui să fii mîndru de asta, da, da, a întărit și Lina, bunicul tău a scris foarte frumos, o să-ți arăt caietul, trebuie să faci și tu neapărat o compunere despre toamnă. Dar Van nu avea chef să scrie încă acea compunere, se gîndea la ea ca la un eveniment îndepărtat pe care îl folosea sieși drept argument al superiorității sale față de ceilalți. Deocamdată căldătorea mult, Crusoe, îl dezgustase pentru că se asemăna într-un fel cu mătusele sale bătrîne, fiecare trăia la fel de infect în insula sa pustie.

Vina cu patimă pantere negre, aproape împotriva voinței sale, Moly era neagră și foarte inteligentă, atunci cînd Van o fixa cu degetul și spunea pac, se răsturna numaidecît pe spate și făcea pe moarta. Tocmai de aceea o iubea, tot atît de mult ca pe Fram, Mihail sau Colț-ALB, tocmai pentru că nicodată nu se putea abține să nu ucidă, era în el o pornire sabbatică pe care apoi o regreta. În ziua în care a murit Fram a plîns în neștire și apoi, cînd invățătoarea l-a întrebă de ce a lipsit de la școală a explicat că fusese la Pol, îl murise prietenul său, ursul, și avea ochii plini de lacrimi. Dar invățătoarea s-a întors de furie și Van nu înțelegea pentru ce, doar îi spusese numai adevărul, atunci l-a izbit în obraz — după ce ești o stîrpitură mai și minți în halul ăsta! Van a rămas palid, împietrit, apoi totuși umilina și neputința lui s-a prelîns într-un scîncet, era ca un docet, fără lacrimi și gesturi, numai dinții și-i înclăștase cu disperare în buza de sus pînă cînd a simțit sărat în gură. A fost ziua de spaîmă din care a văzut pentru prima dată prăpastia care îl desparte de ceilalți, și-a blestemat atunci pînă în dinți tablourile acelea îngăbenite și triste spînzurînd deasupra patului,

Rideau cu toții demențial, aveau picioarele goale și ude, desprindeau bolovani și îi rostogoleau cu vîiet de groază, pe riu, la vale. Se chircise în iarbă, tremura de furie și privea neputincios la acel spectacol, chiar le strigase să lase totul așa cum era și să nu mai dea drumul la bolovani că mor toți peștii din riu, dar ei au ris și și-au văzut de treabă, iar cînd a început să plîngă, iarăși au ris. Gata pentru astăzi, a spus cineva într-un țîrziu, să fie într-un ceas bun, din nou erau într-un loc și mama ascultă speriată ultimele știri privind invazia nu-știu-cui, tata se spăla pe mîini cu săpun luat pe cartelă, el nu era cu nimic vinovat pentru toate acestea și atunci s-a dezlăntit într-o furie agresivă urînd că degeaba, toată porcăria asta nu se mai poate spăla nicodată. Mama l-a mîngiat cu un gest îndepărtat și absent, aha, a priceput tata și conversa cu un vechi prieten. dar lui îi era rușine și îi ținea capul în piept, știa că și omul acela care-și spunea tată fusese acolo ca să ucidă peștii din riu. Simțea o singurătate fără sfîrșit, nimeni nu-l auzea, nimeni nu-l înțelegea, atunci s-a hotărît să juğă în lume și tatăl s-a îmbătat pentru prima oară, nici el nu știa prea bine pentru ce, de tristețe sau de bucurie.

Așa a venit pe lume Van — blestemînd și hotărît să-și găsească norocul — s-a născut în cămașă de se, este un caz atît de rar, știi, s-au mînuat femeile, va fi foarte norocos băiatul ăsta, vom trăi și vom vedea. A văzut numai niște oameni speriați și înfometați, rideau doar nebunii inofensivi din ospicii, mulți își căutau norocul, unii îl găseau, alții nu, și toți se întorceau cum au venit. În casa lor era suficient de întuneric, mirosoe permanent a naftalină, mobile masive și pretențioșe sculptate, scrișiau îngrozitor ușile dulapurilor, noaptea, cînd se deschideau. Era tăcut și rezervat cu strănii, mai mult dintr-o teamă instinctivă, Liza și Lina constituînd oarecum o categorie aparte. De altfel și cele două ființe erau privite cu

jurnalul unui cobai

fragmente

cu progresul tehnicii? Stim că am putea fi, într-o singură zi, la celălalt capăt al pământului.

Mai curînd cred însă în ipoteza dinții: tinerete fără căpătii. Lumea asta nu e a noastră; e făcută după legile și pe măsura stăpînitorilor ei, putredă, minoasă, uscată, sterilă, străină idealurilor, năzuințelor, dorurilor noastre.

Ce ne mai poate rămîne, deit singurătatea? Singurătatea cu orice pret și pe care vrem s-o înlocuim prin schimbarea decorului cu s-o putem suporta mai ușor.

Timaru începe să mă intereseze ca fenomen în sine. Omul asta pare să evolueze încet, dar bine. Mai acum un an, să te ferescă Dumnezeu să-l vorbit prost de Anestor, Astăzi, e la o distanță covârșitoare de el. Îl vede, își dă seama de lucrul asta. Și gândirea lui Timaru e din ce în ce mai coaptă.

mai rotunjită, mai aplicată pe realități, mai adîncită spre miezul lor.

Mîine mă duc la Jenel, cum e mingiat patronul nostru financiar, Hortig. Dacă nu s-a aranjat nimic cu angajarea mea, plec la Sighisoara, unde am să termin cartea despre Mateiu Ion Caragiale.

Primăvara îmi dă forțe și speranțe noi. Cu toată tristețea inevitabilă pe care mi-o aduce.

Mă bucur mult de încheierea păcii ruso-finlandeze. Și-mi verific încă odată intuițiile politice, dacă stirea executării lui Kuusinen nu se va dovedi adevărată.

15 (sau 16) Martie

În sfîrșit, unele bucurii. Mici în aparență — uriașe în realitate.

Abia s-a încheiat pacea sovietică, și telegramele vestesc o gravă și bruscă scădere a prețurilor. Evident, nu atât de gravă încît să nu poată împiedica în presa mondială precizarea acestei devalorizări. Dar tonul presei, e de toată mînușea: „Cercurile fi-

După masă, cu Loti, la M-me Sybille. Repețiție pentru recitalul de duminică. Material pentru mai mult decît o cronică: eseu despre dans. Să enumerăm punctele:

a) dansul este ieșirea din categorii, fiindcă intrunește deopotrivă muzica, drama, pantomima, mimica, pictura, desenul; de unde se vede că

b) dansul este arta prin excelență umanistă (comunică tuturor și oricînd — referință la Grecia antică și la rusii moderni); c) eînd se ridică la înălțimea unei arte adevărate, nimic din dans nu comunică simțurilor: e senzualitate intelectuală;

d) un dans adevărat traduce în limbaj rațional toate percepțiile senzoriale.

În sala largă, cu parchetul lustruit, o atmosferă de legendă cu naiade. Corpurile tinere ale dansatoarelor strălucesc de o căldură și o libertate care mă întorc la elemente, la înflăcărea omului. Singurul element „laic”, senzorial, sexual aproape: mirosul proaspăt de sudoare crudă, pe care-l emană trupurile acestor fete.

O revelație: Lulu Lainici; m-a izbit asemănarea (la chip) cu Gabriel Negri. Talentul și vibrația unei mari artiste. Uimitoare. Dansul e, pentru ea, joc, poveste, cîntec și descoperire. E aceeași și mereu alta. Fiecare mișcare trădează un efort de conștiință susținut de o eleganță a gestului, a trupului, îi prevăd o ascensiune strălucită. Semne particulare: are 17 ani.

O singură decepție; la sfîrșit, M-me Sybille mă întreabă dacă am să scriu ceva. O voi face, desigur, dar nu pentru ea. Pentru ea, răspunsul meu a fost negativ.

Seara, la bodoga „Mircea” o surpriză: Costică Stoican. Așadar, trăiește. Luăm înțînire pentru a doua zi, dacă mai rămîne în București.

Mă hotărîsc, dacă voi fi concediat definitiv de la *Timpu*, să plec la Sighisoara unde să-mi scriu cartea despre Mateiu Ion Caragiale, folosindu-mă de materialul strîns pînă acum.

Fiecare zi din această primăvară e o surpriză și o înclintare. Aștept zorile ca să mă bucur de soare, de lumină, de oameni, de viață. O, cită pasine de a trăi! Cită inconștientă în lucrul asta.

Pe fronturi, totuși, oamenii se omoară și se vor mai omori, cine știe cîți ani.

Primăvara asta e mai frumoasă și mai tragică decît toate celelalte.

14 Martie

Azi a fost o zi de primăvară adevărată, nu numai pe pămînt, în aer, în cer, dar și în mine. Lungă plimbare, cu popasuri, cu ocoluri și reînnoțări, în Cișmeșeu. Cit mi-e drag Cișmeșeu, în care și mama îl iubea afîta, în care ea a trăit cîțiva, cei mai luminosi, din anii copilăriei ei amărîte, în casa aceea cu doi lei la intrare.

Și mie, tot copilăria mi-o evocă acest Cișmeșeu. Și tuturor copiilor le-o va evoca. Fiindcă este grădina. Grădina propriu-zisă, cu atât mai autentică, mai definitivă, mai conștientă, cu cît e zbrîlîită în mijlocul unui București cu blocuri, tramvaie și reclame luminoase, de neon.

Cișmeșeu e autonom; cu pămîntul, cu pomii, cu atmosfera, cu soarele și cerul lui. Dincolo de grilajul lui, începe Bucureștiul: fără cer, fără soare, fără pomi. Cu murdăriile, cu biciclica lui viață de țîrșe și codoli, de afaceri, de mizerie și desfrîu, de bodogi și otomobile.

Pămîntul mireasa a reavă în Cișmeșeu meu de azi, ca un așternut, ca o odaie în care nu s-a dereticat. Din iarba încă plină de rugina toamnei trecute, au scos gămălii gin-gașe, albe, de faianță, ghioceii: niște flăcări mici de candelă albe. Iată-mă în grădina — în împărăția — copilăriei mele, la mama-Leana: uite și pomii, uite și frunzele pe care le stringeam grămădă ca să le simt mai puternic mireasma de vară trecută, de abur al pămîntului, proaspăt.

Îi știu pe dinafară. Aici „sezum și plinsem”, aici am colîndat cu Ion Pădureanu, cînd stătea pe Cobălcescu, într-o casă cu curve, lângă cloșetul care putea îngrozor. Aici am venit, acum șapte ani, cu Loti și i-am spus cît o iubesc. Aici am venit să-mi îmbogățesc și să-mi macin singurătatea care îmi e atât de dragă. Aici, în careul cu șomeri, pe băncile lui, am ascultat glumele golaniilor, am vorbit cu ei, ne-am împrietinit, mi-am înscris însemnările și poeziile. (Și astăzi am scris una).

Nu mai pentru atîta, și încă nu pot disprețui Bucureștiul: pentru Cișmeșeu. El a fost martorul meu viu și mut la toate durerile, la toate bucuriile, la toate adîncile mele singurătăți...

Așa cum e acum, Cișmeșeu abia mă răsuflă; privește cu groază și așteaptă cu teamă să nu fie și el periat, pieptănat, bărbierit. Asta se cheamă „spre un stil Regele Carol II”. Aferim stil!

Trebuie să mă bucur de zilele însoțite ale începutului aștia de primăvară, să umblu în Cișmeșeu, să-mi închid în amintire, în priviri, în singe, să rămîn cu iocana lui dulce, delăsată, nițel barocă, nițel pretențioasă, dar a lui, așa cum a fost și este azi.

Ici și colo, au scos timide capete florile dinții ale primăverii. Și aici, o observație: într-un București ignar, într-o țară de ciobani și plugari, noi facem pauză — mă rog matală! — cultură. Toate tăbățele indica-toare din Cișmeșeu scriu numele plantelor, pe varietăți, clase, genuri, încrengături, nu-mai pe latinește. Dacă nu știu că asta e brîndușă și astălaltă un ghiocei, poți să-ți spargi capul citînd explicațiile savante scrise cu cîte doi 7 sau 1 de pe tăbățele. Singurele lucruri scrise pe românește sînt cam așa: „Cine calcă pe iarba ori le rupe, este dus la secție și condamnată oară ca a stricat florile de la 100 la 500 de lei”.

Românește, pentru agronații. Dar latinește, pentru cine? Că nici „boierii” nu știu. Poate, pentru Dombrowski!

Am revăzută-o pe Lucia Petrovici. Arată mai bine, mai înțînărită ca oricînd. Încolo, tot plină de probleme înclite, de copiii care încep să nu-i mai stea bine. Deși îmi dau seama că e o femeie de rară inteligență.

Din ce în ce, se conturează în mintea mea imaginea lui Lulu Lainici. Este, fără îndoială, o mare artistă. Am dat niște „însemnări” despre ea pline de elogii, la gazetă. De fapt, nu-mai pentru ea și de ea mi-au fost inspirate. Să vedem dacă vor putea apărea.

La tot ce-am scris, am adăugat azi, mintal, o observație: dansul este expresia dialectică a vieții fiindcă, ieșind din categorii, îl înfățișează și viața și negația ei (prin mișcare și prin static, sau, mai curînd, extatic).

E interesant pentru mine să constat că orice femeie de care mă apropii mă solicită o observație: dansul este expresia dialectică a vieții fiindcă, ieșind din categorii, îl înfățișează și viața și negația ei (prin mișcare și prin static, sau, mai curînd, extatic).

O observație a lui Loti: toți sîntem nemulțumiți de locul în care ne aflăm și dorim să fim aiurea. Exemplu: Dabit care nu putea suferi Parisul și rîvnea alte țări.

Este aici, cred, toată drama tineretii noastre: rădăcinile ne sînt rupte și... *autant en emporte le vent*. Sau, poate, este sentimentul universului care înclotește în noi, odată

oglinnda retrovizoare

(Urmare din pag. 5)

respectă principiul pînă la cap, și nici măcar nu aș fi trecut prin apropierea acestui subiect dacă astăzi nu mi-ar fi venit un porumbel la fereastră și dacă în memoria mea n-ar fi pătruns un fapt neprevăzut și trist. În piața San Marco, la Veneția, am văzut un porumbel mort — nu mort — ci ucis; zăcea pe lezpede de piatră, cu pieptul sfîșiat, iar singele, așternuse în jur o mică draperie de un carmin gingaș și pur.

Aveam un pachetel în mîna, și pe el am notat, crezînd că aș putea să uit: „Cine a ucis porumbelul?” Hirtia pachetelului am aruncat-o fără să-mi dau seama că era o însemnare pe ea; fac uneori astfel de notați, pe ce se nimereste, fiindcă nu port carnet în buzunar — pe urmă le pierd sau le rătăcesc, dar nu uit.

La nici o vîietate domesticită n-am constatat atîta încredere în om sau atîta lipsă de teamă ca la porumbelul din piețele Italiei, care nici măcar nu sînt păsări domestice; ei aparțin cerului, nu omului, și totuși conviețuiesc cu acesta din urmă, în înțelesul că își împart spațiul după posibilitățile de mișcare ale fiecăruia, păstrîndu-se, cu respectarea proporțiilor anatomice, egalitatea cea mai deplină.

Privind piața San Marco din Veneția, care cred că este cea mai populată, am crezut că porumbelii uzurpă spațiul omului, fiindcă uneori nu mai rămîne nici o cărare pe unde acesta să treacă. Și totuși, oamenii trec, forțosec, fără să se întimpele nici o ciocnire. În fața lor porumbelii se dau la o parte, cu o grabă calmă, elegantă și elastică, apoi revin ca un val care se întoarce. Mi s-a întîmplat, străbătînd piața, să mă întimpim un stol dens de porumbelii care își luau zborul. Mi-am aplecat capul instinctiv și mi-am acoperit obrazul cu mîinile ca să mă apăr. Cu toate că erau strînși arăpă lingă aripă, contopiți parcă într-o masă compactă, m-au ocolit fără să mă atingă, dar atît de aproape că le-am simțit suflul zborului și poate chiar respirația.

Conviețuirea nu se rezumă însă numai la împărțirea spațiului. Aici porumbelii nu-și caută hrana ca toate păsările cerului, ca sărmanul meu oaspete speriat de la fereastră, ci așteaptă să le-o dea omul. Omul e oricine — și cine nu dă graunțe porumbelilor — măcar pentru bucuria de a vedea cum

vin să le culegă din palmă? Acesta este însă un fel sentimental de a le asigura hrana. Autoritatea comunală are grijă de ei organizat și sistematic, prin prevedere bugetară. La ore fixe, oameni ai primăriei apar în piață și împart grăunțele cu gestul uitat al semănătorului. Păsările roiesc atunci euforic în jurul lor, și cred că nu de foame sau din lăcomie — și vreau să cred că nici din obișnuință, ci spre bucuria privitorilor. Nimeni neavînd de tras vreun folos contabil de aici, întîmplarea rămîne un spectacol gratuit, în amîndouă sensurile acestui cuvînt, și o demonstrație de omenie.

De aceea mă întreb, cu tristețe, după atîta vreme: cine o fi ucis porumbelul?

Belgradul este o metropolă europeană pe care n-o cunoșteam și pe care aș fi vrut s-o văd, mai ales că, după Viena și Budapesta incheie șirul celor trei capitale așezate pe Dunăre, devenind astfel într-un anumit chip și măcar puțin, porturi la mare. De cite ori trec printr-un asemenea oraș se nasc în mine nostalgii nautice care n-aș vrea să se stingă într-o zi.

Ploaia atît de tare și de definitiv încît n-am văzut decît vitrine aburite, clădiri cenușii, asfalt și caldarîm și fete în mini jup, mai multe decît în Italia și cu picioare parcă mai lungi: totul însă era ud — vitrinele, fațadele, asfaltul și picioarele fetelor dezgolate două palme mai sus de genunchi, cochetarie care m-a bucurat nouș și pe care am admirat-o cu atît mai mult, cu cît, pe asemenea vreme cerea un sacrificiu și reprezenta, pentru mai tirziu, un risc.

Fiindcă mă aveam ceva bani și nu înțeam să-i economisesc, m-am uitat prin vitrine, căutînd ceva, nu știu ce, obiecte de obicei fără folos și care se numesc amintiri. Negăsînd nimic, sau totul apărîndu-mi fără luciu și aburit, am cumpărat o sticlăuță de parfum franțuzesc — amintire de la Paris. Era un flacon mic. I-am băgat în buzunarul hainei de ploaie și pînă să ajung la mașină, l-am pierdut nu știu cum. Mi-a părut rău, de ce să mint, dar nu cine știe cît. Fiindcă în definitiv, cu sticlăuța asupra mea, sau asupra cui v-a fi găsit-o pe trotuarul ud, însemna că îndeplinisem ceea ce îmi pusesem în gînd. Așa că am pornit mai departe cu programul sfîrșit.

simfea că nimic din ce există în jurul lui nu i se potrivește — nici scările reci și parca fără sfîrșit, nici coridoarele pustii și toate la fel, nici ușile identice din spatele cărora ai tot timpul impresia că te fixează un ochi lipsit acolo, de vizor. Ce îl neliniștește mai mult pe Van era faptul că nu putea identifica nimic din ceea ce a fost, nu se mai putea recunoaște nici pe sine, uneori avea bănuială că totul se întîmplă într-un vis din care nu se va mai desprinde niciodată și că de fapt el nu există. Singurul argument al unei existențe deja cunoscută și al propriilor personalități rămăsece Moly, pisica neagră scăpată ca prin minune dintr-un naufragiu ale cărui cauze Van nu le înțelegea. Fără Moly, Van ar fi încetat de a mai fi Van, ea era unica realitate într-un decor absurd pentru el, cu străzi revoltătoare de drepte și nesfîrșite, cu alte străzi care le intersectau la fel de perfect — străzile acelea care nu-l duceau și nu ajungeau nicăieri pentru că totul rămînea neschimbat — cu clădiri ce se multiplicau ca într-un coșmar, fără să le poți deosebi și gata să te strîbească, cu cerul, cerul îmbucătățit în perfecte figuri geometrice, atît de rece și atît de îndepărtat. Van era convins că universul constituit în jurul său îi era numai lui ostil, capcana fusese doar pentru el pregătită, nimeni nu-l mai putea salva, nu cunoștea nici o cale de plecare sau de întoarcere. Moly era singura lui bucurie, lingă ea se regăsea pe sine în serile triste de toamnă, se temea cînd o privea uneori în ochii ca două tălmăci de pumnal și atunci îl înclotea în minte foarte vagă bănuială că numai datorită ei se va elibera odată și-odată.

În camera se lăsa întunericul și Van asculta buimac o voce bărbătească, răgușită, nu pătrundea exact înțelesul cuvîntelor dar simfea plînd în aer o mare primejdie. Moly părea că ascultă și ea pentru că rămăsece încordată și nemăscată în colțul camerei, îi ardeau ochii verzi și Van își recunoștea în tremurul abia stăpînit al mînilor și în vaierul mereu crescînd din creier, o stare pe care o încer-

nciari și economice s-au arătat foarte impresionate (asta e cuvîntul! foarte impresionate!) de eșecul englez”.

Și nu e. *God save the king!*, decît un fleac pe lingă ceea ce li cuvine acestor bestii insulare. În sfîrșit, iată și rațiunile mai puțin „umanitare”, mai puțin „dezinteresate”, mai puțin „pacifice” ale politici de război britanice. Ale politicii britanice pur și simplu. Leul englez e rănit, nu urîă însă, — ci milie doar. Așteaptă să-și ia revanșa la sud, în Afganistan, în Caucaz...

Legionarii reinvie; după ce au plătit cu cel mai idiot cap pe care l-au avut, al lui Codreanu, miile de greșeli politice, au intrat azi în FRN. După ce, bineînțeles, au pus condiții foarte riguroase și precise. Abia acum. Garda de Fier începe să devină un organism politic, întrebînd metode și tactici politice; altele decît pistolul și tocmai de aceea amenințătoare. Germania își va recușia, în cîteva luni, preponderența în România.

Și abia peste cîteva ani, vom asista la marea încăierare între Rusia Sovietică și nazism.

Oricum, reîntrerea în arenă a legionarilor este un fapt hotărîtor pentru soarta României. Se va vedea mai tirziu cît îl va costa pe Carol această inabilă (pentru el) manevră.

Se vorbește de trimiterea lui Gațencu ministrul la Londra și a lui Ralea, la Moscova. Oricum, între Gațencu și Ralea e o diferență de plafon intelectual. Începem să le furnizăm englezilor marfa cea mai proastă. Nu e rău!

16 Martie

Am fost la Jenel: nu s-a aranjat nimic. M-a pofit să trec luni, cînd va avea un răspuns definitiv pentru mine. Cred că răspunsul va fi negativ și trebuie să mă pregătesc pentru un proces de daune, pentru angajarea la *Jurnalul* sau plecarea la Sighisoara.

Nu mi-a apărut nici articolul despre școala d-nei Sybille. Îmi pare cu atît mai rău, cu cît Leda mi spune — o, candoro a turpitudinei! — că „nu-l servește pe el!...” dar că Lulu Lainici ar fi fost foarte emoționată să-l fi citit.

Lungă discuție cu Loti, în urma căreia se hotărîște plecarea ei. Mă doare că fata asta n-a înțeles nimic din durerile și amarul meu, că e egoistă, că reduce totul la ea și la amorul pentru ea. Mă întreb dacă nu e mai bine că pleacă. Dacă ea a înțeles atît de puțin din mine, dacă astăzi, după șapte ani, dă dovadă de atita îngustime, cum mai pot eu s-o schimb?

Am venit — după o masă prelungită cu „cavalerii” de doi bani — acasă, unde am găsit oada rece, așternut vîraște, singurătatea înghețată. Mi-e rău, dar trebuie să mă învîț și cu acest rău. Să-mi fac o educație a singurătății, să fiu tare cu mine însumi, să nu aștept nimic de la nimeni, decît de la mine.

În definitiv, mă întreb dacă nu sînt eu un om putred? Ce rost ar avea să mă stric și viața atît de promițătoare a lui Loti? Mi-e rău din pricina vinului băut. Mi-e rău de răul din mine, de singurătate, de mizeria în care cad. Am luptat mult împotriva morbului care mă roade de ani și ani de zile. Nu-l voi putea birui, — e mai tare ca mine.

Deci, să cădem! Să cădem! Fînă acolo unde fundul se confundă cu piscurile. Și poate — cine știe? — am să-mi descopăr adevărata față. Adevărata mea fire.

17 Martie

Seara dulce a începutului de primăvară, luminile și mulțimea duminicală — la care s-a adăugat conștiința puțin laxă, de șomer în devenire — mi-au întîrziat întoarcerea acasă; îmi știam, pe deasupra, oada rece, fiindcă nici n-am lemn, nici Ana nu-mi face foc fără să-i spun.

Ziua a început simplu: Loti a venit, și-a umplut geamantanele cu lucrurile ei și a plecat.

După masă, singur, tăcut și ușor adumbrît de o tristețe care se ridică din toată lumina asta sfîșietoare, am fost la Dina. Ea, destul de draguță. Niță, ca de obicei. Mă uimește, mă dezolează și mă înclintă băiatul asta: atita inteligență logodită cu atita turpitudine, rar mi-a fost dat să cunosc. El ride de mine că sînt înclinat numai spre generalizări. Eu, dimpotrivă, îi admir spiritul practic, humorul gras, verva aidoma, gustul pentru lucrurile îngrozitor de inușoare, pantagruelice. Niță trăiește cum mîncă și viceversa. Și totuși, — între glumele procașe și inteligența lui practică dusă pînă la un prozaim dezgustător — străbate o țîrie a inteligenței și a culturii solide, întemeiate pe un cap foarte, foarte sănătos. E victat de mediul românesc, la care a știut să se adapteze zi de zi și an de an. — sau e mai degrabă un om întreg care nu refuză nimic din ceea ce viața aceasta îi poate oferi, dar care, dacă primește totul, știe deopotrivă să și aleagă?

Cred în această ultimă alternativă.

neagră

și înclinat în ceva cald și umez, globurile verzi s-au prelins hojește spre el și Moly, pisica neagră, i-a lins toată noaptea, cu dragoste, singele fierbinte.

Ziua care a urmat a fost absolut fără nici o noimă. Încă de dimineață, cineva a observat în capătul străzii un obiect înalt, alb și înfricoșător care se apropia pe măsură ce creștea neliniștea și mai ales teama nelămurită din sufletele oamenilor. Un om necunoscut, cu jachetă și în josul și-n susul străzii, se oprea uneori și scria ceva într-un carnet și atunci zeci de ochi îl spionau după gardurile cu zăbrele, cu ură, tocmai pentru că nu-i cunoștea exact intențiile, era numai o acalmie înclătoare, ca atunci cînd aștepti să sîrșitea cerul, trănătelul. Liza era într-o stare febrilă, cum nu fusese niciodată, ieșea din curte, își streșina ochii și se întorcea în fugă să-i găsească Lina — se apropie, dragă, se apropie! Lina sta nemăscată într-un jilț din sufragerie ca și cum nimic nu s-ar fi întîmplat, numai privirea și-o așintea în pendula din perete și așa, încordată, ai fi crezut că este singura ființă conștientă de monstruoșitatea acelor secunde grele ce se succedau indiferent și cădeau ostile într-un timp ce umplea un ultim spațiu pînă la ceva definitiv și ireparabil. Strada se transformase într-un furnicar înnebunit, întîrziat de primejdie, vecinii își adunau prin curți tot ceea ce reușiseră să strîngă în-

tr-o viață de om, își împachetau înfigurați vesela și iconele și oalele de noapte și amintiri legănate din stăpîniri uitate de Dumnezeu, lăsuu grabiți ceva din suflutele lor în paturile bătrîne în care zămisliseră unii după alții buciici, pînă înși și ei înșiși, paturile acelea ocrotitoare, cu somiere mari, unde își uitaseră bolile și puținele clipe de fericire. Nimeni nu mai avea timp să plîngă sau să privească atent un lucru anume, își prelingeau numai gîndurile în fuga peste resturile acelea de viață. Singur Van rămăsece nepăsător în mijlocul zvircolirii generale, o ținea la piept pe Moly și o mîngia bălăbăndu-și capul în ritmul unei muzici grave, mortuare, pe care doar el o auzea. A trecut pe lingă el, fără să-l atingă, fiptul disperat al Lizei — au sosit! — năvălise în sufragerie să o anunțe pe Lina, Lina se holba îngrozită la pendulă, tocmai bătea ceasul al doisprezecelea, asurzitor, ca un clopot din jundul lumii, și cînd ultima bătaie s-a stins prin coltoanele întunecate, zidurile casei s-au năruit încet, în pulbere, și limbile ceasului au început să se rotească bezmetice, ca într-un iureș. Dar Liza și Lina n-au mai putut vedea asta, se gătiseră amîndoua în rochii albe, de mizerie, și se călătoriseră acolo unde nu este nici tristețe, nici bucurie, numai liniște și uitare.

Van a pătruns într-o lume străină lui, fără să vrea și fără să se împotrivescă. Și înainte era singur, dar acum

Paul Zarișopol

Retușări la un portret

Trei trăsături izbitoare par să-l caracterizeze pe Paul Zarișopol: raționalismul, reacția alergică la neautenticitate, la „poză”, la „strimbătură” și atitudinea mai îndepărtată, mai rece. Dar, privind lucrurile mai de aproape, avem surpriza să constatăm că, la un moment dat fiecare din aceste presupuse „constante” ale spiritului său schimbă, derutant, de semn.

Paul Zarișopol nu pierde evident nici o ocazie să-și exprime repulsiu lui structurală pentru orice încercare de atentat la autoritatea rațiunii. De aceea îl recunoaște singur matematicii consecvența cu principiile gândirii logice riguroase. Dincolo de hotarul ei se întinde „paradisul impreciziei”. „Aici își află locul metafizica, morala, religia, istoria, teoria politică — și cum altfel se mai cheamă construcțiile intelectuale cu care oamenii adese își ascund numai, sub aparente și pretențiuni logice, poftele, visurile, gurile, în care se intrupează pornirea lor fundamentală: setea de putere”. Irraționalismul, misticismul, instinctualismul își atrag cel mai crunt dispreț din partea lui. Bergson e „să bete note” și nu pierde niciodată prilejul să mai spună ceva rău despre el. Dar dacă această atitudine nu lasă nici un dubiu, facem o constatare neașteptată. Lansatorul îndemnului: „înapoi la precizie, la raționalitate consecventă și responsabilă!” urmărește fără îndurare tocmai produsul prin excelență al unei asemenea orientări în cultură: clasicismul. Zarișopol nu obosește a-și bate joc neîncetat de el („...un stil dreptliniar, uscat, de o nemiloasă și istovitoare claritate, aspru și cenușiu, un stil numai din concepte scurse de tot su-” impresiilor și strict legate în definiții și explicații... „născut din disciplina și destinat să disciplineze...”, „pare c-ai avea nisip prăjit în dinți, cenușa sub unghii, și te-ai fi spălat pe obraz cu leșie...”); clasicismul obligă „geniul francez” să semene teribil cu cel care prezidează „o întreprindere de industrie nemțească”, sau „stilul vieții municipale germane” („Rechts gehen Links fahren și Verboten — mai ales Verboten”; „totul nevăzut, totul scoscut, cu neclintită siguranță trăsă deosebirea între permis și nepermis — în scurt, triumfal nediscutat al rațiunii...”).

Persecutorul misticilor și vitalismelor instinctuale, în schimb îi admiră fără rezerve pe „ruși”, fiindcă au singurii azi, împreună cu nordicii, — zice el — sentimentul „viu și adevărat” al tragicului. Acesta se naște — subliniază Zarișopol — „din tortură morală și teroare fizică, din spaima religioasă și anxietate metafizică”. Iată-l prin urmare scribit de marginirile rațiunii și fascinat de un cu totul alt peisaj sufletesc.

Cum se justifică o asemenea bruscă schimbare de optică? „Rușii sînt oameni care nu se strimbă” — ține să ne asigure Zarișopol.

De aceea îi admiră el pe Tolstoi și Dostoievski, spirite absolut opuse lui Turgheniev, exemplul rusului „deformat”, „prins cu totul de frizeria europeană”.

Oroarea de neautenticitate dă prin urmare impresia a fi reacția fundamentală a lui Zarișopol. Clasicismul îl detestă pentru că e un învățat, o retorică, o siluire a individualității împinsă nefiresc spre „obiectivare”, spre „media comună”. Neautenticitatea îl supără la Malherbe, Vaugelas și Boileau, „acești vrednici jandarmi literari” la Racine, „binecunoscutul poet de curte, lustruit și instrumant”, la Voltaire, „neastimpăratul grafoman”, pe Montaigne, „surprinzătorul impresionist” din secolul al XVII-lea, pe Saint Simon și pe La Rochefoucauld, „dusmanul „geometrismului” psihologic, îl iubește pentru că au avut țaria să fie ei înșiși.

Sentimentalismul, alt dușman al lui Zarișopol, are însăși gravă vină de a încuraja exteriorizările convenționale. În locul reacțiilor sufletești adevărate, el ne servește „lacrimi, suspine, intonații și mutre înduioșate”. Bruta din om tine cu orice preț să arate că e sensibil, de aceea afectează o mare compasiune pentru suferința apropiatului, o îndignare umanitară la tot ce o provoacă. Zarișopol se simte împins de un demon lăuntric să demaște sentimentalismul oriunde se manifestează el, ca o poză ipocrită și desgustătoare. El citează astfel cu o particulară satisfacție pe Caragiale, care a numit „dintr-o nemereală de geniu”, lacrimile: „balele melancoliei”.

Să nu ne grăbim însă a crede că am descoperit în alerga la neautenticitate resortul intim definitoriu al spiritului lui Zarișopol.

Nu numai sentimentalismul și retoricismul ca maimuțări, dar grimasele și strimbăturile în genere îi displac eseiului pentru că sînt urite. Acestea vin să poacășcă disgracii fizionomia omenirii cultivate. „Grosolăniile” „modelor intelectuale sau politice sociale” îl exasperează mai ales. „E frumos — scrie el — ca fațada culturii să fie desăvîrșit spălată de acest mucegai care se îndărătnicește să pară decorativ” (s.n.) Atingem astfel un cu totul alt resort al reacțiilor lui Zarișopol: atitudinea estetică. Nimeni n-a despărțit la noi mai net, mai categoric, ca el, arta de orice i-ar putea altera specificul. Volumul „Incerări de precizie literară” se deschide cu un atac violent împotriva criticii care încearcă să amestece în acest domeniu planurile „scientificului” sainto-beavian și tainian, „mahalagismului” sociologic-biografic. Pe Zarișopol îl revoltă refuzul de a nu distinge lucrurile.

Considerații filosofice, morale, sociologice sau etnologice pe marginea operelor de artă se pot face și nu e el cel care să le conteste vre-o clipă utilitatea. Dar trebuie să fim

conștienți că sînt altceva decît critică estetică. Aceasta Zarișopol a repetat-o răspicat de nenumărate ori și o spune împede și în răspunsul dat „muștrărilor” lui Ibrăileanu. Estetismul profesat ca o atitudine maniacală a purta arta în esență și a juca pe „epilepticul frumosului perpetuu”) nu-l inspiră nici o umbră de simpatie. Pentru el „domnul care spune, dulce și senin, că e gata să gîtuie pe tată-său mai degrabă decît să nu-și po-trivească, în lege, culoarea cravatei cu nuanța ochilor și tăietura gulerului cu linia sprincenelor” rămîne „un caraghios”, „un chimă” și merită să i se ia în deridere atitudinile. Dar îndărătul acestei reacții firești, istoricii, moralisții, sociologii, „cetățenii puri” au reușit să acrediteze ideea că „în principiu și în metodă, chiar în prezența operi de artă întrebările estetice sînt oțioase, fivoale sau, mai politice, secundare, cu nuanța de neglijabile”. La mijloc e un sofism nendenunțat de ajuns — socotește Zarișopol — fiindcă trebuie să ne fie clar că „a considera arta estetică, nu are nimic a face cu mofurosul estet”. Capricii dogmatice. Pentru arta literară. Luăm act aici de o poziție singulară. Zarișopol nu va obosi să se bată „pentru arta literară”, va ridiculiza singeros pe cei care își închipuie că prin consideratii istorice, psihologice, sociologice sau etnologice spun ceva despre problemele ei specifice, dar îi va lua peste picior cu un egal dispreț și pe „esteți”. (Super-gingași, ei se rețin a face haz de „lă-răniile” lui Creangă; Caragiale cu „mitocăniile” sale le jignește gustul „distins”. Tot ei protestează cînd cineva declară că-i plac povestirile lui Minulescu.) Zarișopol n-are încredere nici în teoretizările filozofice ale autonomismului estetic. Despre felul cum Kant s-a simțit împins să justifice astfel su-punerea artei moralismului civic celui mai conformist și pietismului protestant ne îns-treleşte într-un eseu inteligent și ironic. „Lehrerii” — e credința lui — n-au reușit niciodată decît să încerce aceste probleme.

Zarișopol merge chiar mai departe. El nu se sfiește să măturăsească franc că în artă caută înainte de orice o plăcere; iată pentru ce preferă lecturile delectabile humoristice sau fantastice.

Logica răsucirilor acestora curioase al căror spectacol scripitor și contrarietăți ni-l oferă spiritul lui Paul Zarișopol, Mihai Ralea crede a o afla într-un „aristocratism intelectual”. „D. Paul Zarișopol are oroare de drumurile bătute. Preferă cărările singuritate. Opera d-sale critică e o violentă denunțare a gustului comun, un singeros masacru al valorilor recunoscute. Îi plac puține lucruri din cele care ne plac la toți și uneori îi plac toc-mai acelea cari ne displac nouă”. Va res-pecta numai „cerebralitatea”, „intelența pură”, ca singură noblete, cu condiția însă să-și păstreze independența absolută, să nu se lase intimidată de nici o prejudecată, de nici o rațiune practică, utilitară și mercan-tilă, să caute doar adevărul și să-l spună chiar dacă supără pe toată lumea. Și pentru ca să nu se miște într-un peisaj sufletesc complet uscat, luciditatea spiritului își aliază arta. Dar acestuia îi interzice iarăși să fie altceva decît „pură desăvîrșire”, „inocentă distracție”, „lux”. Cum încep preten-țiile, începe și burghezismul: nobletea nu pretinde, fiindcă are.”

E mult adevăr în ceea ce spune Mihai Ralea, chiar dacă paralelismul stabilit de el re-clamă anumite amendări. Practic, Paul Zarișopol a fost un om de stînga, dovadă și publicatiile la care a colaborat. „Cuvîntul liber”, „Viața Românească”, „Adevărul”. „Ade-vărul literar și artistic”. Relațiile sale amicale cu Ibrăileanu și Mihai Ralea nu erau strict personale, ci tineau și de numeroase convingeri comune. Aristocratismul, chiar și sub forma estetică, el l-a detestat sincer. Visul unei ierarhii sociale care să așeze deasupra vulgului fără gust pe posesorii acestuia,

l-a tratat, nu o dată, drept o „imbecilitate”. „Literații și artiștii — nota el — au încă lesne în copilăroase credințe că valorile produse de dinși stau mai presus de orice alte-le, că în definitiv lumea trebuie să sfîrșeze tot felul de prejudecăți, dar e convins că ele vor continua să dăinuie. Arată înțelegere „nou-lui” (înseamnă că receptivitate dovedeă „pen-tru experiențele literare cele mai îndrăzne-țete; îi plăceau cărți ca „Paludes” de André Gide, „Potomak” de Cocteau, „Choléra” de suprarealistul Delteil, „Mon plus secret conseil” al lui Valéry Larbaud și se opra, citind revista „Commerce” la o bucată de Michaux din „Un certain Monsieur Plume” cînd încă nimeni nu-l remarcase pe viitorul mare poet); combate însă „modele”. Acțiunea lor și-o reprezenta ca o degradare a „noos-ului”, o „evoluție în subspecie” cum ar fi spus Camil Petrescu. Nutrin dorința ca singură mintea pătrunzătoare să aibă în orga-nizarea vieții cuvîntul hotărîtor, proclamă suveranitatea rațiunii, spune zeflemii intu-itivismul, dar recunoaște că ceea ce a fost pentru conștiința filozofică a clasiciiilor Des-cartes este azi pentru „noi moderni” James și Bergson, fiindcă ei „trag conștințele unui universal impresionism și descopăr, curios și subtil, structura esențială practică a intelen-țelor discursive și deformările pe care le aduce acea experiență intimă”. Preconizează o disociere cit mai energică a esteticului, fa-cultatea de a realiza efectiv i-o acordă sen-sibilității artistice specializate, creatorilor frumosiului, nu-l intimidează o asemenea sin-gularizare, face însă apel totodată la „bunul simț comun” chemat să sancționeze excentrici-tățile, pozele și grimasele. La el, efortul mereu descurajat al intelectului de a-și impune autoritatea, ia o înfățișare comică. Principiul lui Camil Petrescu „cîtă luciditate atîta dramă” e inclinat să-l răstoarne, sceptic, în vanagata: „cîtă luciditate atîta comedie”.

Esseiștii lui Paul Zarișopol își extrage expresia originală din acest curios aliaj su-fletec. Stabilind împede unghiul diferit sub care pot fi privite cărțile, comentariul reu-șește să unască o rară rigoare spirituală cu o mare libertate. El dă exemple de strălucite analize pur estetice „merentabile” cum zicea Ibrăileanu, demonstrînd că ele sînt totuși posibile: arată în ce constă „arta” lui Car-agiale, geniul caricatural gustul și simțul „comicului enorm”; indică exact unde marele scriitor plătise un tribut practicii gazetărești și căsătoriei; face înrași cu o finețe fără pe-reche anatomia frazei proustiene, îi dezvăluie caracterul impresionist, îi surprinde plăcerile retorice și tentațiile spre generalizările clasicele La fel, ne dă exemple disecții estetice ale artei altor numeroși autori: Molière, La Rochefoucauld, Voltaire, Renan, France, Tolstoi, Maupassant. Puțini critici la noi și-au ilustrat cu atita precizie și putere de convingere riguroasă estetica atracțiile și repulsiile literare. Fără a fi o pedanterie, dar cu o eradică solidă și discretă, aliată unei logici de fier, Paul Zarișopol își argumen-tează în asemenea esuri gusturile, respin-gînd orice „parti-pris” dogmatic ca și orice „săntentism impresionist”. Volumul „Pentru arta literară”, mai ales, e un model neajuns în această direcție.

Cu conștiința delimitărilor nete pe care le-a operat privitor la obiectul considerațiilor sale, Zarișopol își îngăduie în egală măsură însă și o desăvîrșită libertate de a aborda, cînd găsește necesar cîmpul psihologiei, socio-logiei și etnologiei. Mai des aproape decît Ibrăileanu și Ralea, întîlnim la el observații cu o asemenea caracter despre autori, opere sau curente literare și filozofice. Spațiul larg asociativ al esseiștii propriu zise și-l aneaxează astfel fără vreo senzație de stînje-nală. Clasicismul secolului XVII îl explică „sociologic” prin regulile de purtare intro-ducute în saloanele aristocrației franceze Im-burghezice. Ca să ne facă perceptibilă psiho-

logia artistică a lui Caragiale, nu pregetă să invoce determinantul etnic: „era un meri-dional lenes, înzestrat cu o inteligență și o fantezie hotărît supranormale”. „Neobosit la vorbă”, „suferea greul de criza” persistentă la care supune compunerea scrisă”. Și uzează ca să-și întărească afirmația de date scoase dintr-o experiență personală: „ura incomodul cu cea mai sensuață violență — Să stau în cămașă, cu picioarele goale, tolnit într-un port din miază-zii, și să tin trecătării de vorbă cu povești — l-am auzit zicînd și cred că închipuirea lui era atunci, ca mai tot-deauna exactă. De porturi n-a avut parte, dar de cafelele destule”. „Caragiale s-a chel-tuit în literatură vorbită”.

Zarișopol face pe jumătate serios, pe ju-mătate în glumă aplicații de sociologie, an-tropologie, psihiatrie, psihanaliză și psihogeo-grafie la explicația aspectelor varii ale vieții cotidiene politice, morale sau culturale. Far-mecul esseiștii lui vine din conjugarea dezinvoltă a informației și erudiției cu materialul experienței curente și reflecțiile dictate de bunul simț. Caracteristică e reducția comică a problemelor teoretice delicate, a „ideilor gingașe” la mici „lecons de choses” luate din cîmpul percepției imediate (specialitatea lui Caragiale). Așa dezbate Zarișopol „chestia” dezarmării, feminismului, planificării econo-mice, mecanizării scrișului, violenței în istorie, intelectualiilor, freudismului, neoromanis-mului, esteticii utile și culturale, militarism-ului german, apetențelor dictatoriale, misti-cismului modern sau umanitarismului.

Pompiliu Constantinescu a observat pronunțat gust comic al lui Zarișopol trans-portat în planul speculativ: „dacă-ar fi avut simțul observației vieții ar fi scris cu sving-ranță, farse și comedii; fiind numai un căr-turar familiarizat cu ideile și sentimentele și-a extras un material abstract pe care apoi l-a prelucrat după normele esențiale ale schematismului teatral; d-sa vede numai comicul ideilor și la bicușite cu înverșunare satirică”. Aș adăuga că, mai degrabă, fascinat de ele, dar sceptic asupra finalității lor practice i-a plăcut să le urmărească jocul capricios cu un zîmbet ironic și blazat.

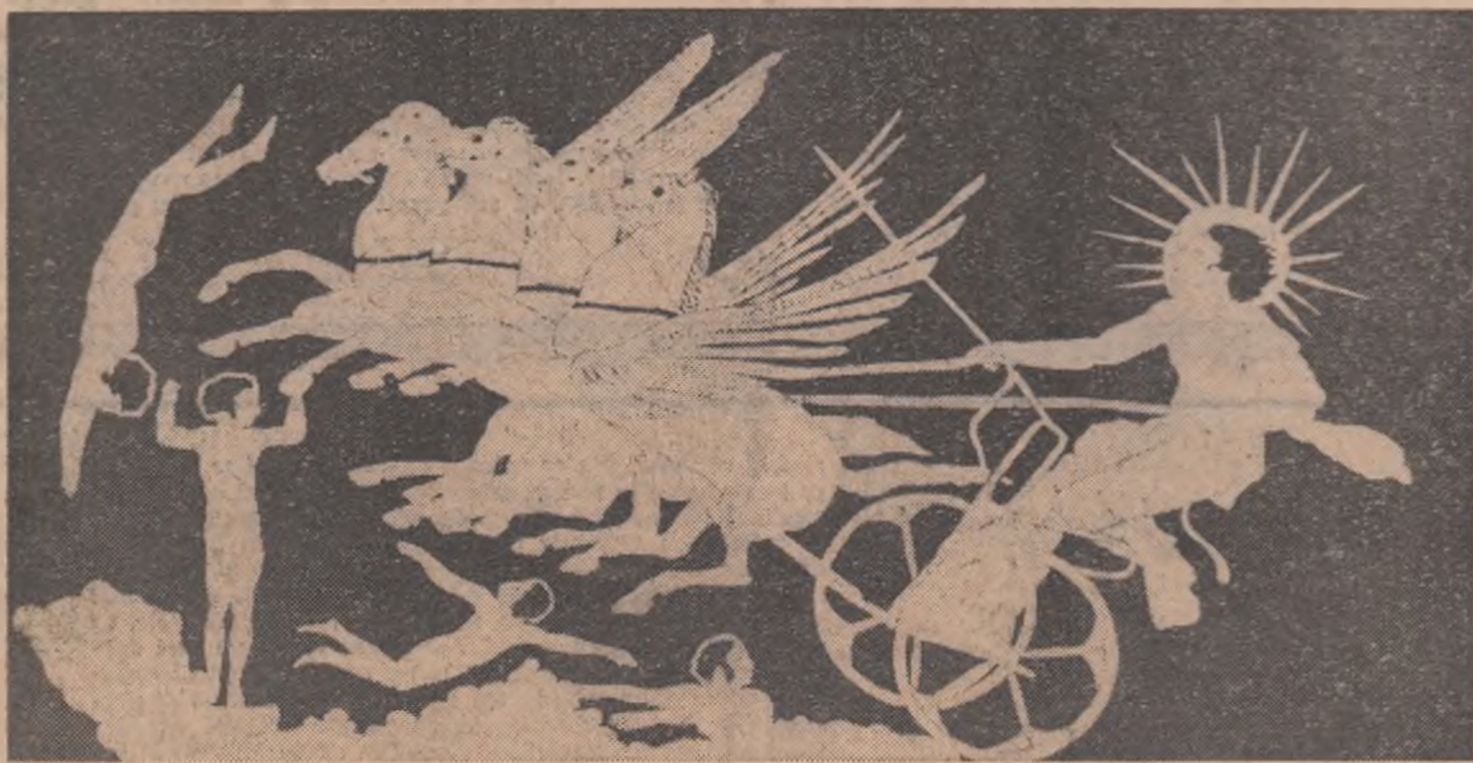
Marii libertăți a esseiștii, Zarișopol în-telege să-i impună o formă pornind iarăși de la preferințele sale cele mai intime. Gustul pentru comicul pur, schematic și acuzat își spune și în cazul de față cuvîntul. „Mar-șetele” — ne explică el — trebuie jucate re-pede, ca în mișcări scurte”. Se descoperă ușor aceste principii de vioicune scenică în „pa-terile” intelectuale pe care le organizează Zarișopol. Ca reducția simplificatoare și dis-creditanță să aibă efect, e obligată să se des-fășoare fulgerător, cu o vervă îndrăcită. Esseiștea lui Zarișopol ascultă de această lege, se consumă pe traiectorii scurte, ca un foc bengal. Tonul doct și precauțiile de precizie profesionale sînt simulate cu o viclenie con-sumată. Umflarea enormă a trăsăturilor ca-ricaturale are loc la adaptatul unei asemenea înșelătoare detașări „științifice” și dă mici și savuroase teorii cum e demonstrarea supe-riorității înjurătorii românești de mamă:

„Nu știu dacă cetitorul a luat bine seama de profunzimea filozofică cuprinsă în acea formulă, strălucitoare de limpiditate concretă, pe care preiudicează unei educații cu totul nenășionale ne oprimă s-o rostim tare, atît de adesea cit o avem în inimă și pe limbă. În adevăr, formula de care vorbim înseamnă evident că românul, despart de cusururile obiectului, îl trimite cu un fel de resignare fatalistă, la origine și cauza lui cea mai pe-reșcută, ca și cum i-ar zice: esti așa de pe-reșcut, încît numai dacă te-ai mai face odată din început s-ar putea alege ceva de tine; — sau, poate chiar mai pesimist: nici dacă te-ai întoarce acolo unde te-ai născut, ca să te mai naști a doua oară, tot n-ai fi bun de nimic. Înjurătura noastră favorită este cum vedeți bine, o imagine care simbo-lizează cu cea mai originală exactitate doc-trina „revenirii perpetue” a acelorăși forme de existență — die ewige Wiederkunft a lui Nietzsche. Totodată ea rezumă o atitudine de o rară cumintenie în fața causalității și ab-surdității în care ea ne învalăue. Cu genială pornire mintea română se transportă la cauza cea mai esențială, și dintr-o lovitură tăie firul explicațiilor obsesive”.

Zarișopol și-a forțat și un stil potrivit in-tervențiilor sale ironic nimicitoare în fața ide-ilor, o frază agilă, numai nervi și mușchi, gim-nastă, aș spune, capabilă de spectaculoase exerciții acrobatiche, familiară și elegantă cu o concizie exemplară aforistică. „Dacă are dreptate Barbusse că lichidismul este calita-tea constitutivă a intelectualului, atunci cel mai rău situați în meseria asta sînt acei cari nu vor sau nu pot să fie lichele, nici la dreapta, dar nici la stînga. Asemenea indivi-zi se pun, vasazăci, împotriva naturii...”

Îndărătul zîmbetului amar și superior al lui Paul Zarișopol, Mihail Sebastian descopere ascunsă foarte bine o crispare tragică. Ea rezultă din conștiința că opoziția pe care criticismul său încăpătinat să nu se lase „pă-căliți” o menține deliberat între „eu” și „tine” implică drama singurătății. Zarișopol, înu spiritul a lui Caragiale, n-a vrut să o lase vreo dată vizibilă și a mascat-o prin ris: „Pentru uzul social — scria el — îmi va fi comod să-mi variez doctrina după moment și oameni. Destul îmi e că, rămas singur să zic răspicat despre oricine are un gust prea deo-sebit de al meu: ce enorm dobitoic! Și apoi să răsufu adine și liniștit”.

OV. S. CROHMALNICEANU

LUCEAFĂRUL

Revistă editată de
UNIUNEA SCRITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef Ștefan Bănuțescu
Redactori șefi adjuncți:
Cezar Baltag, Fănuș Neagu,
Gheorghe Tomozel
Secretar general de redacție:
M. Ungheanu

REDACȚIA:

București, Bd. Ana Ipătescu 15
Telefon: 11.51.54; 12.16.10

ADMINISTRAȚIA:

Șoseaua Kiseleff 10, tel. 18.33.99

ABONAMENTELE

3 luni — 13 lei; 6 luni — 26 lei; 1 an — 52 lei

Tiparul executat la

COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA ȘTIINȚII”

Paginător: Nicolae Ion.